

HET KOLONIAAL WEEKBLAD.

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
binnenland bij vooruitbetaling . f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden
ingande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . . . . . - 0.09
» » » 1000 » . . . . . - 0.08
» » » 3000 » . . . . . - 0.07

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie”, en gezonden aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, Voorzitter der Redactiecommissie, 7a Heerengracht, of den Secretaris, Mr. G. VAN SLOOTEN Azn., 43 Conradkade, beiden Den Haag.

Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haagpoort 4, Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

III. Van de 5e Commissie.

Wij vestigen er de aandacht op, dat onze **tentoonstelling** van Weefsels, Batiks en Meubels *nog maar éne week* geopend zal zijn.

Als een gevolg onzer tentoonstelling van bewerkt metaal, kregen wij van Hare Majesteit de Koningin Moeder de vraag of het mogelijk zou zijn, voor Haar enkele gesmeed en gegraveerde koperen voorwerpen van Java te doen komen. Wij hebben aan dat verlangen voldaan en uit eene door ons te Soerabaja aangekochte collectie heeft H. M. een keuze gedaan. De overige voorwerpen zullen wij in het tentoonstellingslocaal plaatsen met een lijst der prijzen, waarvoor ze, zoowel door leden, als niet-leden, der Vereeniging kunnen worden aangekocht.

Uit de Memorie van Toelichting der (Oost-) Indische Begrooting.

II

De onderafdeeling der begrooting, die volgens de door ons aangenomen orde, het eerst aan de beurt komt, is die van Burgerlijke Openbare werken (VI van de Memorie).

Wat wij daarover zeggen wilden, was reeds geschreven vóór de Vergadering, die de nieuwe Oost-Indische kiesvereeniging „Moederland en Koloniën” den 17 October heeft gehouden en 't is natuurlijk, zou ik haast zeggen, dat onze opmerkingen in veel opzichten overeenstemmen met die van den heer R. A. van Sandick, die bij *M. en K.* het onderwerp inleidde.

Wij nemen van die vergadering van 19 October in ons blad geen afzonderlijk kort verslag op, omdat onze lezers dit reeds in alle groote Nederlandsche bladen hebben kunnen vinden en omdat de vereeniging zelve in een harer vliegende blaadjes het officieele verslag zal doen verspreiden. Het spreekt echter van zelf, dat wij, bij ieder onderdeel der begrooting, dat wij in ons blad behandelen, ook aan het elders daarvoor gesprokene de aandacht zullen schenken.

Wat ook ons in de onderafdeeling VI het meeste treft, is de mededeeling, dat eene beslissing ten opzichte van de al of niet voortzetting der werken aan de SOLO-VALLEI, nog niet kan worden voorgedragen, omdat de nog niet volledige adviezen van de Indische Regeering eerst dezer dagen het Departement van Koloniën hebben bereikt.

Waar de staking dier werken reeds zooveel schade heeft veroorzaakt en waar de ter zake benoemde commissie van onderzoek bijna eenparig de hervatting heeft aanbevolen, hadden wij gehoopt, dat dit belangrijk irrigatie-werk, waardoor de maatschappelijke positie van honderdduizenden Inlanders moet worden verbeterd, spoediger weer zou zijn ter hand genomen. Het is echter blijkbaar niet de bedoeling van den Minister, om eerst in de begrooting voor 1903 daarvoor gelden beschikbaar te vragen, want op de begrooting van 1902 is een memoriepost er voor uitgetrokken. Wij kunnen moeielijk aannemen, zooals de heer v. S. uit hem bekend

geworden feiten heeft afgeleid, dat men in O. Indië op het niet hervatten van het Solo-werk rekent en dat zelfs op een zoodanige beslissing door afdanking van personeel en opruiming van materieel zou zijn vooruitgelopen.

Voor bevoelingswerken vinden wij trouwens op deze begrooting een zeer gering bedrag uitgetrokken, wanneer men let op het betrekkelijk weinige, wat nog, vergeleken met andere Oostersche landen, op Java voor de irrigatie is verricht. De ingenieur van Kol, lid van de Tweede Kamer, heeft hierover eenigen tijd geleden in het Koninklijk Instituut van Ingenieurs een pakkende voordracht gehouden. Hij wenschte, dat men nu dan toch eindelijk eens een flink algemeen irrigatieplan voor Java zou gaan maken, dat dan in een vast te stellen getal jaren, voor zooverre de arbeidskrachten dit toe zouden laten, kon worden afgewerkt. Hij bedoelde met de arbeidskrachten niet die van ingenieurs of opzichters, die gemakkelijk kan worden uitgebreid, maar wel die van de het werk uitvoerende bevolking, die moeielijk te overschrijden grenzen aangeeft (men zie onze Boekbeoordeling).

Aan financiële grenzen wilde v. K. ons in het geheel niet binden en het denkbeeld, om geld te leenen, als de gewone begrooting niet toereikend was (en het moederland nog niet met de verschuldigde restitutie kan beginnen) vond, in de vergadering algemeen bijval.

Het is te vermoeden, dat een en ander bij de begrotingsdebatten wel ter sprake zal komen en dat dan op nieuw zal worden gewezen op het fatale van den eisch, dat men vooraf voor een irrigatie-werk wenscht aangetoond te zien, dat het na voltooiing rechtstreeks productief zal zijn. In *M. en K.* trok de heer v. S. daartegen te velde en met recht stelde hij de vraag, wat er van de groote, ook in de laatste jaren uitgevoerde rivierverbeteringen in het moederland zou zijn gekomen, als men dien-zelfden eisch had gesteld.

Wij spraken zoo even van het fatale van den eisch, omdat bij de besprekingen in *M. en K.* het noodlottige er van voor de kans op krachtig aanpakken der irrigatie, duidelijk is uitgekomen. Er werd namelijk in ernst door een der sprekers beweerd, dat de irrigatie niet altijd tot vermeerdering van product aanleiding gaf en zelfs een voorbeeld aangehaald, dat ze tot vermindering zou hebben geleid. Wat bleek nu uit het debat? Wil men eene verarmde streek in aanmerking gebracht zien voor het maken van hoog noodige irrigatiewerken, dan worden de berekeningen der toekomstige producten na de bevoeiing zooveel mogelijk geflatteerd. Is nu het voltooide werk gereed en in gebruik genomen, dan komt de fiscus verhooving van landrente vragen, gebaseerd op de te hoog geraamde cijfers. Er blijft dan den civielen ambtenaar, wil hij zijn arme Javanen niet nog armer zien worden, geen ander middel over, dan uit te rekenen, dat de productiviteit van de irrigatiewerken lang niet zoo groot is, als men zich die vooraf voorstelde. En het slechts weinig meer productie gaat zelfs door nul heen tot minder over, terwijl het door de gansche wereld heen, als een axioma vaststaat, dat vooral de met vruchtbaar-

makende stoffen bezwangerd irrigatiewater (Stauberleslung), zoals op Java, een ruimer product moet opleveren.

Het eenige nieuwe op de begrooting onder irrigatie uitgetrokken groot werk, dat eigenlijk niet daartoe mag gerekend worden, is de **BEDIJKING EN VERRUIMING VAN DE KALI-KONTRAK** in de residentie Semarang. Te veel water is voor den rijstbouw al even schadelijk, als gebrek aan water, dit kan men bij herhaling in de Indische bladen lezen en nu moet deze verbreding en bedijking der rivier dienen, om een einde te maken aan de herhaalde overstromingen, waarvan het district te lijden heeft.

Het werk, dat geheel in vrijen arbeid zal worden uitgevoerd, zoals de M. v. T. zegt, bestaat voor een groot deel uit grondverplaatsing, die door de bevolking zelf kan worden verricht. Het door de belastingbetalers opgebrachte geld komt dus weer in handen van belastingbetalers en tevens wordt een werk tot stand gebracht, dat aan het volk voordeel aanbrengt. Voor hem, die geen detailcijfers is en derhalve een zoo nuttig werk persé onder de productieve rangschikt, blijft daarom nog alleen de vraag over, waarom men met de voltooiing tot in 1905 wil wachten en van den op een maximum-kosten f 602021 begrooten arbeid in 1902 slechts f 200000 denkt te verwerken. Zijn daarvoor technische redenen, hetgeen wellicht uit de ter Griffie van de Tweede Kamer aanwezige nota kan worden beoordeeld, dan houdt alles op, maar anders komt het ons voor, dat alle krachten moeten worden ingespannen, om als men vrije arbeiders genoeg kan krijgen, waarvoor in die verarmde streek wel kans is, een zoo nuttig werk **TEN SPOEDIGSTE GEREED TE MAKEN.**

Gebrek aan de noodige fondsen mag hier de reden toch niet zijn. De groote verschillen tusschen „uitgaven”, die bij eene begrooting worden geraamd en het geld, dat werkelijk in het begrotingsjaar wordt uitgegeven, vloeit ten deele ook daaruit voort, dat er waterstaatswerken, waarvoor geld was aangevraagd, onvoltooid of onuitgevoerd blijven. Die gelden van onuitgevoerde of onvoltooid gebleven werken, kunnen echter ook dienen, om andere met meer kracht ter hand te nemen.

Een vraag, die wij reeds meermalen en naar wij vermeenen in een der vroegere nummers van „Oost- en West” hebben ter sprake gebracht, kwam ons op nieuw voor den geest bij dit cijfer van ruim f 600.000, noodig, om de Kontrak te beletten door bandjirs schade aan te richten. Wij zijn door het bestudeeren van overeenkomstige toestanden elders, tot de meening gekomen, dat op Java en op enkele der Buitenbezittingen, door het maken van GROOTE RESERVOIRS in de hoogere streken, de afvoer der rivieren gelijkmatig geregeld zou kunnen worden. Dit zou dan irrigatie gemakkelijk maken; de bandjirs, zoo ze al niet geheel verdwijnen, dan toch aanzienlijk in getal en in kracht doen verminderen, terwijl door die reservoirs eene waterkracht zou worden opgegaard, groot genoeg, om alle voertuigen en fabrieken te drijven, die het naar behooren industrieel ontwikkelde Oost-Indië, naar wij hopen over een niet al te langen tijd,

Later ben ik gerustgesteld door de getuigenis, dat Bandar Termasa, met zijn onbegrijpelijk uiterlijk, een oord was voor echte mannen, waar degenen, die een twist hadden, dit met een kuis beslechten, en laffards moedig werden of afrokken. Een anecdote, die de roudte deed, was, dat toen een ernstig gewonde man van het duellerveld werd gedragen voorbij de omheining, die het huis van den Sultan insloot, Zijne Hoogheid tusschen de spijlen door vroeg, wat er gaande was en toen men het hem vertelde, koelbloedig opmerkte: „Als hij gewond is, verpleeg hem, is hij dood, begraaft hem dan”.

Gedurende mijn verblijf op de plaats doorstak eene vrouw uit jalousie een man van aanzien dertien maal met zijn eigen degen en liet mij den volgende morgen vragen, of ik het wapen zou willen koopen, daar zij er niet veel om gaf. De man was niet dood en beklagde zich niet. Een andere vrouw bezocht eens op een nacht onze palissade om een soortgelijke reden, duwde den schildwacht op zijde en toen zij den man gevonden had, dien zij zocht, trachtte zij hem met een lange kris te doorboren, die zij voor dit doel had meegebracht.

Zoo was toen de maatschappelijke toestand in Bandar Termasa. Zoals ik zeide, woonden wij allen in een palissade. Het was een zeer ruw bouwwerk met muren uit boomstammen van ongeveer 6 voet dik en 8 voet hoog, een leemen vloer, een strooien dak en geen deuren. Aan den buitenkant was een hooge uitkijktoren van hetzelfde materiaal, maar de trap er naar toe was neergevallen. Wegen waren er niet, maar een modderig pad liep door de palissade van den oever der rivier tot aan het dorp, een afstand van ongeveer 300 yards (0.93 M.) Mijn legerstede was een hangmat, geleend van de Hart, die tusschen twee palen bevestigd was, terwijl de mannen op de muren van de palissade sliepen.

neef, als een mooie blauwe vlam, ongeveer een voet hoog, zoo prachtig van kleur en schoonheid, dat zij er door in vervoering werden bracht. Omtrent de negatieve pool verklaarden zij schroomvallig en aarzeland, met zichtbare vrees, dat er ook eene vlam uitkwam, maar een hel-roode met een vreeselijke, onheilspellende kracht.

Ik stelde zeer veel belang in deze „manifestaties”, zoowel om hare eigen zonderlingheid, als omdat ik op het Maleische schiereiland overeenkomstige, buitengewone toestanden gezien had van denzelfden aard.

Onder de Maleiers heerscht een wel-bekende ziekte, (ik gebruik dit woord bij gebrek aan een beter), l^âtah genaamd; het komt op de ééne plaats veel meer voor dan op de andere en slechts bij enkele takken van het talrijke Maleischen ras. Zoo worden er gewoonlijk één of meer „orang-l^âtah” aangeetroffen in iedere kampong (dorp) in Oriang, waar de Maleiers meest allen van Kédah afkomstig zijn, in andere gedeelten van Perah daarentegen ontmoet men zelden een l^âtah mensch. Zoo ook, over het geheel genomen, schijnt de ziekte meer algemeen te zijn onder het Amboneesche volk in Nederlandsch Indië, dan onder de inlanders van Java, Sumatra of het Maleische schiereiland. In beide gevallen is overerving waarschijnlijk de oorzaak, wat ook de oorspronkelijke reden mag geweest zijn, dat de kwaal meer in de ééne plaats voorkomt dan in de andere.

Ik kan alleen van mijn eigen ondervinding spreken en van wat ik persoonlijk gezien heb, want geen Engelsch autoriteit schijnt ooit studie van dit onderwerp gemaakt of getracht te hebben l^âtah menschen in observatie te nemen, diagnosen der ziekte (als het er een is) op te maken, onderzoek naar haar oorzak gedaan of getracht te hebben ze te genezen. Ik kan alleen feiten noemen zonder meer.

In 1874 werd ik met H. M. S. S. „Hart” uitgezonden, om bij den Sultan van Selangor te verblijven.

FEUILLETON.

L^âTAH.

Uit het Engelsch van FRANK ATHELSTONE SWETTENHAM.

MALAY SKETCHES IX.

„Heere, ontferm U over mijn zoon, want hij is maanziek . . . menigmaal valt hij in het vuur en menigmaal in het water”.

Matheus XVII. 15.

In het voorjaar van 1892 had ik door toedoen van een vriend en de beleefdheid van Dr. Lays, het voorrecht, om het hospitaal „de la Charité” te Parijs te bezoeken, waar ik getuige was van eenige zeer merkwaardige en belangwekkende proeven van suggestie. Er waren patiënten, die met goed gevolg onder behandeling waren voor zenuwziekten, doordat deze graduél op een medium werd overgebracht, zonder schaden voor het laatste.

Verder was er te aanschouwen, die krachtige hypnotiseerende macht, uitgeoefend op personen (sujets), wier zenuwgestel bijzonder gevoelig scheen te zijn en een van de wonderbaarlijkste invloeden van de magneet op reeds gehypnotiseerden. Er is iets heel vreemds in, om te zien, hoe iemand vervuld wordt met onverklaarbaar en onnatuurlijk genot bij het aanschouwen van den positieven pool van een magneet om daarna, wanneer de negatieve pool naar hem wordt toegekeerd, onmiddellijk, alsof hij door den bliksem ware getroffen, zonder bewustzijn ineen te zakken.

De personen (er waren er twee, een man en een vrouw) beschreven het aanzien van de positieve pool van de mag-

zal noodig hebben. Het is niet onmogelijk, dat opnamen en onderzoeken het onuitvoerbaar van ons plan zullen aantoonen, maar wij achten ons toch geroepen, om tot dit onderzoek aan te sporen, dat gemakkelijk kan worden verricht, als men ernstig tot het opmaken van Algemeene Irrigatieplannen overgaat en daarbij doet, wat de ingenieur Gerst, als een zijner eischen tegenover de waterstaatsbegroting deed gelden, d.i. het weder op weil brengen van het ingenieursaantal (natuurlijk minstens met behoud van 't gehalte), zoodat dit berekend wordt voor den grooten arbeid.

Dat alles zal meer geld kosten, wij weten het best, maar om niet opnieuw van de onverrekenbare eerschuld te spreken, men zal, als men van Oost-Indië iets maken wil, wel er toe over moeten gaan, om voor de buitengewone werken geld te leenen.

Er zou over de onderafdeeling VI en hare toelichting in de begroting nog veel te zeggen zijn, wanneer wij voor onze bespreking over al de kolommen van het weekblad mochten beschikken of nog weken er aan konden besteden, maar wij zullen gaarne in een volgend nummer de Oorlogs-begroting onder handen nemen en maken het dus hier wat korter.

Dat eindelijk met kracht het bezorgen van GOED DRINKWATER AAN SOERABAJA is ter hand genomen, zal wel door een ieder met vreugde zijn opgemerkt. Eveneens de ernst, waarmee de HAVENVERBETERING te MACASSER wordt voortgezet. Welke havens zullen daarna aan de beurt komen? Er is nog nuttig werk genoeg in die richting. Voor Soerabaja zijn loodingen en grondonderzoekingen gelast. Tot het vaststellen en uitvoeren van een plan zullen hier de zich verplaatsende geul van 't Westgat en de aangroeiing der kust in den weg zitten.

De aanleg van een TELEGRAAFKABEL van Balikpapan op de oostkust van Borneo naar Kwandang op Celebes en van daar naar Menado zal niet alleen genoemd eiland telegrafisch met Java verbinden, maar kan het uitgangspunt worden van een, van Engeland onafhankelijke telegraphische gemeenschap tusschen Nederlandsch-Oost-Indië en Europa. Eene met Duitschland ter zake te sluiten overeenkomst zal eerlang aan de goedkeuring der Staten-Generaal worden onderworpen.

In M. en K. werd de niet nieuwe, maar niettemin zeer juiste opmerking gemaakt, dat het hoog tijd wordt in ons postwezen in Oost-Indië aanmerkelijke verbeteringen te brengen. Zoo gaat het niet aan, dat er verschil in port is voor een brief uit Batavia naar Amsterdam met een in omgekeerde richting en een onjuiste opvatting is het, dat men geen normaalport van 5 centen door de gansche kolonië instelt. Nagenoeg in alle andere landen heeft die, het publiek dienende maatregel, tevens de Staatsinkomsten vermeerderd.

Omtrent de STAATSPORWEGEN staat in de Memorie niets bijzonders. Ook hiermee gaat het onze inzien veel te langzaam, maar daaraan is niet te veranderen, zolang men dergelijke productieve buitengewone werken wil blijven maken ten laste der gewone middelen.

Ten slotte de ook reeds elders gemaakte opmerking, dat het weigeren van het inrichten van een VERDIENST tusschen KAMAL en SOERABAJA te betreuren valt. Het ligt op den weg der Regeering om den bouw van secundaire spoorlijnen en van tramlijnen, die het hoofdnet voeden moeten, zoo veel als mogelijk, te bevorderen en zelfs den schijn te vermijden van dit niet te doen. Daarom zou eene meer duidelijke verklaring van de redenen, die de inwilliging onmogelijk maakten, gewenscht zijn geweest.

Wij hopen ze bij het Kamerdebat wel te vernemen.

WEEKOVERZICHT.

In een overzicht van wat er in de afgelopen zeven dagen voor belangrijks is voorgevallen, mag de boycot niet ontbreken. Daarmee zijn we in het moederland tegenwoordig druk bezig. Voorreest de binnenlandsche, waarbij men allerwege wordt aangespoord, om noch Heineken's bier, noch Blooker's cacao, noch eenig ander door kapitalisten gefabriceerd vocht te nuttigen en waarover die kapitalisten in quaestie zich ongetwijfeld, als over een extra, kosteloze reclame, ten zeerste verlustigen. Maar nu de buitenlandsche! Men denkt er over, niet eenvoudig een of ander fabrikant te benadeelen, maar een geheele natie diensten te weigeren! Men zegt: wanneer de Engelsche booten niet kunnen lossen en laden in de vastelandshavens, zullen de groote verliezen daardoor veroorzaakt, die Engelschen dwingen, om te doen, wat de vastelandse laders en lossers willen, en dat is: in Zuid-Afrika met vechten uitscheiden. Dit denkbeeld

De plaats had nog andere nadeelen dan muskieten, want de openbare weg liep er door, bij hoog getij was de vloer door den vloed bedekt en de breede muren waren vol met slangen. De toestand van de omgeving zal men zich het best kunnen voorstellen, wanneer ik zeg, dat ik gedurende de vele maanden, die ik daar doorbrachte, geen schoenen droeg buiten de palissade, omdat er nergens iets anders om op te wandelen was, dan dikke modder en dat het eenige bruikbare water te vinden was in een put of vijver op een vierde mijl's afstand, waar ik elken dag heen wandelde om mij te baden.

Met de tweede groep politieagenten was een Europeesche inspecteur meegekomen; hij en ik waren de eenige blanken in dit land. Onder de 25 politieagenten waren er twee, die den naam van Kasim droegen, zij waren beiden inboorlingen van Amboina, maar zeer verschillend van karakter. Zij stonden bij hunne makkers bekend als Kasim Besar en Kasim Kitjil, dat wil zeggen: Kasim, de Groote en Kasim, de Kleine. Kasim, de Groote, was een stil, ingetogen en zwijgend man van ongeveer 25 jaar, en later kwam ik er achter, dat hij heftig van aard was, wanneer hij geprikkeld werd. Kasim, de Kleine, daarentegen een vroolijk, spraakzaam, tevreden jonge man van ongeveer 20 jaar, met een prettig uiterlijk. Zij waren in het geheel geen familie van elkaar.

Ik was dikwijls verplicht afwezig te zijn door naar de kust of de rivier te gaan; bij mijn thuiskomst van een dezer dienstreizen, merkte ik op, dat de mannen bezig waren Kasim, de Kleine, te plagen en zag opeens, dat hij lach was. Ik ondervroeg den inspecteur en hij vertelde mij, dat hij gedurende mijne afwezigheid ook eenige uren voor zaken weg had moeten gaan en toen hij terugkwam, ongeveer om 4 uur n.m., zag hij Kasim, de Kleine, boven in een kokosboom zitten, even buiten de palissade. Op zijn

verscheen in de afgelopen week eerst als een klein onschadelijk wolkje aan den politieke hemel, maar laat zich nu na eenige dagen reeds vrij dreigend aanzien.

Nu weten wij, ook zonder de ellenlange adviezen, die sommige kranten reeds meenden over dit ontijdig, onpractisch en onvoorbereid idee te moeten opstellen, — wij weten heel best, dat het plan evenmin als het continentaalstelsel kans van slagen heeft. Uit dat oogpunt hechten wij er geen gewicht aan! Maar als teeken van een komend nieuwen tijd in de buitenlandsche politiek is het een evenement van de grootste belangrijkheid. De arbeidersconfederatie debuteert hierbij op het internationaal diplomatiek toneel.

Wanneer men de uitlatingen van den nieuwen President der Vereenigde Staten tezamenvat, dan moet men wel tot het besluit komen, dat hij in de Zuid-Afrikaansche aangelegenheden evenmin als zijn voorganger zich zal willen mengen. Dit is van zijn standpunt bezien wellicht het verstandigste, althans de voordeelen liggen te zeer voor de hand, nu Engeland alles doen wil, om in die houding geen verandering te doen komen. Het is een andere vraag of de Amerikanen binnenkort niet den tijd gekomen zullen achten, om zich te mengen in de aangelegenheden van een deel van het Britsche Rijk, dat nu reeds een eeuw en meer geleden een min of meer aan de tegenwoordig in Zuid-Afrika afgespeelde tragedie identieke crisis doormaakte en tegen zijn zin Engelsch moest worden. Wij bedoelen het uitgestrekte Canada. Het valt vooral in de laatste jaren meer en meer op, dat de Amerikaanse invloed bij de noordelijke naburen snel wassende blijft, wat vooral ook hieraan is toe te schrijven, dat het Amerikaanse kapitaal telken jare een grooter deel van de Canadeesche handel en industrie accapareert en daarmee een belangrijk gedeelte van de bevolking aan zijn heerschappij onderwerpt. Daarbij komt, dat het toch altijd van het moederland zeer geïsoleerde Canada, met zijn nog grootendeels niet-Engelsche bevolking, voor zijn éénheid met Engeland niet veel voelt en er bijvoorbeeld niet den minsten lust in hebben zou, zich om der wille van de een of andere kwestie van puur Nederlandsch belang in een oorlog te wikkelen met rijken, waarmee 't niets uitstaande heeft. Wellicht is dus het oogenblik niet meer verre, dat Canada den band, die het aan Europa vastgeklonken houdt, zal wenschen te verbreken en dan zou er waarschijnlijk een fusie met de Vereenigde Staten het gevolg van moeten zijn.

Het schijnt in China met de dubbeltes-kwestie nog niet geheel te vloten. Dat 't mogelijk zou zijn China uit eigen beurs de enorme schadevergoeding aan de Europeesche Mogendheden te doen betalen, dat heeft men zich nimmer voorgesteld. 't Idee is altijd geweest, dat de mogendheden het geld voor hun eigen schadevergoeding zouden voorschieten door middel van een Chinese leening door de schuldeischers gegarandeerd. Daar echter tot dusver een combinatie van de verschillende geïnteresseerden nog niet tot stand is mogen komen, krijgt het er veel van, alsof iedere mogendheid op zich zelf voor zijn eigen deel in de 450 miljoen zal moeten zorgen. In dat geval zou Rusland wellicht enige moeilijkheid kunnen ondervinden. Het zal ons benieuwen, wat in deze de oplossing zijn zal.

Intusschen gaat Duitschland voort met het importeeren van Chinese rariëten. Het nieuwste is de aankomst per scheepsgelegenheid van het hoofd van den Chineeschen onderofficier, die men heeft meenen te moeten onthoofden, opdat aan de gerechtigheid voor den moord op den Duitschen gezant haar billijke eischen niet zouden blijven onthouden. Er moet van zulke tropheeen een eigenaardige bekoring uitstralen, wanneer men bedenkt, hoe een dergelijk sullen met afgehouden lichaamsdeelen van gesneuvelden of afgemaakte vijanden in de laatste jaren aan de orde van den dag is geweest. Vergissen wij ons niet, dan heeft men 't ook in Atjeh eenigen tijd geleden dienstig geacht, het hoofd van een gesneuveld vijandelijk aanvoerder van betekenissen in te zouten en triomphantelijk naar Batavia te verzenden. Of dit nu geheel overeenstemt met de bedoelingen van het beschavingswerk?

Eenige dagen geleden bereikte ons het bericht, dat tengevolge van de stappen door de Turksche regeering bij de Nederlandsche gedaan, het bestuur van Nederlandsch-Oost-Indië het verbod heeft ingetrokken tegen den invoer en het verspreiden in de Nederlandsche Koloniën van de Arabische Courant „Maloeumath." Het is bekend, hoe dat sterk panislamitische blad indertijd werd verbannen, om de zonderlinge onjuistheden, die het aangaande de verhouding tusschen den Padishah en de Nederlandsche Koloniën trachtte te verbreiden. Of men er nu goed aan doet, dit in ieder geval vijandig blad weer toe te laten, zal de vraag blijven, maar wat ons in dat bericht vooral verbaasde, was de mededeeling, dat de Turksche regeering „stappen" zou hebben gedaan. Dit toch stond in den laatsten tijd allerminst in het Turksch program! Zwijgen is daar de medetijf voor alle krankheden van staat. Gezwegen wordt in het Fransche, Engelsche, Russische en Servische geschied. De zaken worden uitgesteld en een voor een op den langen baan geschoven. Wanneer wij nu lezen, dat men te Constantinopel in een zoo weinig

vraag, wat hij daar deed, antwoordde hij, dat hij niet naar beneden kon komen, daar er een slang aan den voet van den boom was. Werkelijk was er een stuk rotan om den boom gebonden en toen dit weggenomen was, kwam Kasim naar beneden. Nu is het niet gemakkelijk in een kokosboom te klimmen, daar het niet een zekere handigheid voor hebben, die Kasim niet bezat. Maar de inspecteur kwam er achter, dat toen de andere politieagenten bij toeval opgemerkt hadden, dat hun makker lálah was, zij hem bevelen hadden in den boom te klimmen, wat hij dadelijk gedaan had en dat een van hen toen uit pure duivelsche plaaglust een stuk rotan genomen had, zeggende: „Zie je deze slang? Ik zal ze rond den boom binden, dan kunt ge er niet uit komen." Zoo lieten zij hem van 10 uur v.m. tot in den namiddag, toen de inspecteur terugkwam en hem bevrijdde. De duur van Kasim's pijniging is waarschijnlijk grootelijks overdreven, maar zoo luide het verhaal, dat mij gedaan werd. Van alles, wat nu volgt, ben ik zelf ooggetuige geweest.

Ik stelde Kasim, de Kleine, als mijn oppasser aan en daar hij voortdurend bij mij was, had ik beter gelegenheid zijne eigenaardigheden te bestudeeren. Omstreeks denzelfden tijd merkte ik, dat Kasim, de Groote, ook lálah was.

Over het algemeen genomen, kon een ieder, die de aandacht van een van beiden dezer mannen trok, door eenvoudig weg den vinger op te steeken, ze op bestelsten toon bij den naam te noemen, hen even aan te raken of zelfs, als ze dichtbij waren, strak in het gezicht te zien, oogenblikkelijk hun zelfbeheersching doen verliezen en hen niet alleen alles laten doelen, wat men hen zeide, maar zelfs wat hen met een teeken beduid werd.

(Wordt vervolgd.)

belangrijke censuur-kwestie, als deze, er zelfs toe over is gegaan „stappen te doen", dan komt bij onze verbazing nog de twijfel of deze woorden het geheele bericht niet onbetrouwbaar maken.

Het „Vive le roi", of althans het inheemsche equivalent, schijnt toch ten slotte niet door alle Afghanen met even groote instemming te zijn aangeheven. In tegenstelling — toch met de Engelsche berichten, melden de Petersburgsche bladen een en ander dat voor aanstaande moeielijkheden wel bevreesd zou kunnen maken. Moderne begrippen schijnen in de midden-Aziatische landen nog niet op hun plaats te zijn. Nu door den nieuwen emir gebroken is met de eerbiedwaardige hof-etiquette, die voorschreef, dat de nieuw opgetreden vorst al zijn bloedverwanten over den kling zou jagen, beloonen gezegde bloedverwanten hem door heimelijk de hoofdstad Koboel te verlaten en zonder erkenning van den vorst zich in intriges met de altijd eenigszins oproerige bergstammen te mengen. Wellicht komt er dus nog strijd over de troonopvolging en een gelegenheid voor Rusland, om in het troebele water een vischje te verschalken.

De toestand in Zuid-Amerika blijft duister. Intusschen is het voor gezegen, die er zich rekenschap van geven, wat een moderne oorlog kost, niet onverklaarbaar, dat de beide vijfjarige republieken het er tot nu toe bij laten elkander van het hoofd tot de voeten op te nemen en de krijg met woorden en proclamaties, inplaats van met geweren en kanonnen, te voeren. Dat is goedkoop, veiliger, en 't staat toch in de kranten. Wat wil men meer! In elk geval zijn de ernstige gronden van verdeeldheid, de casus belli, thans reeds teruggebracht tot een geschil over de vraag, of het nu eigenlijk Venezuela of Columbia is geweest, dat het eerst de hand tot de verzoening heeft uitgestoken. Het zal dus wel geen vaart meer nemen.

Oost-Indische berichten.

Algemeene gezondheidstoestand. De gezondheidstoestand laat nog al tijd veel te wenschen over. Op advies van den geneeskundigen raad is Batavia besmet verklaard. Er komen dan ook dagelijks tal van gevallen van cholera voor, niet alleen bij de Inlanders, die in de kampongs onder de meest onhygiënische voorwaarden verkeerden, maar ook bij de Europeanen, o. a. zoowel onder de leerlingen der Kloosterschool, als onder die van de meisjesschool te Salemba. Van zelf doet zich daarbij dan de vraag voor, wat beter zou zijn: de school te sluiten of niet? Voor kinderen, wier ouders in staat zijn, hen voortdurend onder hunne hoede te houden, is het eerste zeker verkiezelijk, omdat zij dan minder aan besmetting blootstaan, doch zijn zij thuis niet steeds onder toezicht, wat maar al te dikwijls het geval is, dan is het raadzaam, hen geregeld ter school te doen gaan. In elk geval is het zaak, om zooveel mogelijk, onder de noodige voorzorgsmaatregelen, de gewone leefwijze te blijven volgen. Daarom waarschuwt het Bat. Nieuwsbl. terecht tegen het trekken naar boven, dat zich begon te openbaren, te meer daar het kwaad niet zulk een omvang heeft genomen, dat er de minste reden voor een paniek zou bestaan. Laat ons hopen, dat het zoover niet komen zal. Dit zal veel afhangen van doelmatige voorkoming van besmetting en van zorgvuldig toegepaste ontsmettingsmaatregelen. Beide schijnen te Batavia veel te wenschen over te laten, vooral het gebrek aan behoorlijk toezicht en aan . . . geld. In hetzelfde Bat. Nieuwsbl. wordt geklaagd, dat er geen geld is voor schadevergoeding aan de inlanders, wier plunje en beddengoed verbrand wordt, wat tengevolge heeft, dat cholera-gevallen eenvoudig niet worden aangegeven uit vrees voor schade, waardoor de ziekte zich meer en meer verspreidt; geen geld, om ontsmettingsovens te koop en — de eenige, die wij hier bezitten, moest van Onrust, let wel: het quarantaine station, hier naar toe gebracht worden, zoodat dit laatste nu zonder is; geen geld voor een behoorlijk vervoer der zieken naar hospitaal of stadsverband; geen geld voor de behoorlijke inrichting van die ziekenhuizen. Nu zou er eene bijeenkomst plaats hebben in een der lokalen van de Sociëteit Harmonie, om te bespreken, hoe men zal trachten uit vrijwillige bijdragen de middelen te vinden, waardoor het bestuur, welker medewerking in te roepen is, in staat gesteld moet worden, wat krachtiger en meer afdoend op te treden.

En afzonderlijk cholera-hospitaal bestaat te Batavia niet. In dit opzicht is Semarang gelukkig. In de „Locomotief" heeft de heer Mr. Brooshooff eene uitvoerige beschrijving gegeven van het, voornamelijk onder leiding van den stadsgeneesheer, Dr. Vogel, aan de Kali-baroe aldaar gebouwde en ingerichte hospitaal, speciaal tot opname van cholera-lidmers. Jammer maar, dat onder de bevolking vooroordeelen tegen opname daarin schijnt te bestaan. Kenschetsend is, dat een politie-oppasser door de ziekte overvallen, ook weigerde te worden opgenomen.

Ook te Meester-Cornelis hebben zich gevallen van cholera voorgedaan en van Pekalongan heeft zij zich nu uitgebreid tot Batang. Te Palembang en omstreken heerschen zoowel beri-beri als cholera. In Soerabaja daarentegen begint de toestand beter te worden en als een vreugdekreet klinkt het bericht in het Bat. N. van 18 Sept.: „Na een onzettend heeten dag, nog warmer dan de vorige dagen, vielen gisterenavond te elf uur de eerste druppels van eenen verfrissenden regen, waaraan mensch en dier en plant, maar ook onze stoffige wegen de grootste behoefte hadden!" Moge die door nog vele anderen zijn gevolgd tot wegspoeling van alle ziektekiemen!

De knokkelkoorts schijnt ook niet uitgewoed. Het „Centrum" meldt, dat Djocja en omliggende onderneemingen door deze pijnlijke en langdurige kwaal bezocht worden.

Maar niet alleen de menschen, ook de dieren hebben veel te lijden. Volgens ingekomen bericht heerscht in verschillende streken van Atjeh onder het vee zeer veel *teuxakkoorts* en *runderpest* en is in de afdeeling Krawang der residentie Batavia een besmettelijke ziekte onder de buffels uitgebroken. Zeker zullen de veertiers tot leniging van den nood niet in gebreke blijven.

Bij de opsomming dezer verschillende ziekte-toestanden, kunnen wij niet nalaten ook onze aandacht te schenken aan een artikel voor Lepra in de Java-Bode van 12 Sept. waaruit wij aanhalen:

„De hoofdplaats Palembang zelf is geen centrum van lepra-lidmers, zooals blijkt uit het aantal, dat voor de kota op 40 wordt geschat. In andere afdeelingen is de toestand veel ongunstiger en draagt het percentage der aan die ziekte lijdenden van $\frac{1}{2}$ tot $\frac{1}{4}$ procent der gezonden, om 't in Noordwestelijk deel tot niet minder dan 10 % der geheele bevolking te stijgen. Geeft dus de verhouding te Palembang geen onmiddellijke reden tot bezorgdheid, aan den anderen kant mag niet uit het oog worden verloren, dat de afzondering der lidmers daar niet zoo goed mogelijk is, als onder de zg. platlandbevolking, die de door de lepra aangeastanen eenvoudige uit haar midden stoot en op een ladang een hutje voor hen bouwen, waar zij volkomen geïsoleerd hun

bestaan kunnen voortlepen. Uit den aard der zaak is dit voor de hoofdplaats, dicht bevolkt als zij is, niet goed doelnijk. Men tracht hier in de behoefte aan isoleerplaatsen te voorzien door het lepra-hospitaal aan den Ogan, dat evenwel slechts 16 plaatsen telt, en dus nog niet de helft der lidmers kan opnemen. Inste van het oude hospitaal wordt nu een nieuw gebouwd, waarin, zooals ik uit goede bron vernam, ook al niet meer dan die 16 traditionele plaatsen zullen komen. Dit is te bejammeren. Men had nu eene schoone gelegenheid gehad, om een meer uitgebreid leprozenhuis te bouwen, waar dan alle lidmers, desnoods met wat zachten dwang, hadden kunnen worden opgenomen.

En zoo zullen dan nog een vrij belangrijk getal leprozen in de verschillende buuten van Palembang blijven zitten, als een doorlopend gevaar voor degenen, die dikwijls met hen in aanraking komen. Vooral na de jongste lepra-circulaire verdient deze kwestie hier, meer dan tot nu toe, de aandacht der betrokken autoriteiten."

Bestrijding van het Pauperisme. Niet minder treurig zijn de steeds luider en luider zijnde klachten over het pauperisme, zoowel onder de Europeanen, als onder de Inlanders.

Verschiedene middelen ter bestrijding worden gezocht en aan de hand gedaan, o. a. door *Radicus* en door *James* in het Bondsblad van 12 en 19 September. De eerste, die lang niet altijd parlementair in zijn uitdrukkingen is, zoekt het kwaad in het opeenhoopen van kapitalen in de handen van enkele personen en merkt zeer juist op, dat goed onderwijs en een zedelijke opvoeding de beste geneesmiddelen zullen zijn op den duur, terwijl de laatste aan de kleine ambtenaars en neringdoenden den goeden raad geeft om buurtverenigingen te vormen, die ten doel hebben onderlinge bespreking van belangen en wederzijdsche ontwikkeling.

Uitstekende bestrijdingsmiddelen zullen zeker ook blijken te zijn:

1°. De uitvoering, en later op grooter schaal voortzetting, van het in de „Javasche Ct." voorkomende besluit, waarbij de Regeering machtiging heeft verleend, om bij wijze van proef vijftien Europeesche jongelieden aan 's Lands plantentuin gedurende 3 jaar op te leiden voor land-akker- en tuinbouw, hetgeen kosteloos geschiedt, terwijl de leerlingen gratis worden voorzien van leermiddelen en werktuigen, en aan een tentiaal, wier ouders of voogden niet in of nabij Buitenzorg wonen, buitendien nog een tegemoetkoming van f 25 's maands ieder en vergoeding van reiskosten kan worden gegeven.

2°. De verlichting der noodlijdende cultuur. Het „Soerabajasche Handelsblad" van 18 Sept. zegt daaromtrent:

„Wij vernemen, dat de gemotiveerde voorstellen eenigen tijd geleden door de Ind. regeering naar het Opperbestuur gezonden ter verlichting van de noodlijdende bergcultures, bij den nieuwen Minister van Koloniën een gunstig onthaal hebben gevonden. De ondernemingen, die werkelijk noodlijdende zijn, hebben reden te verwachten, dat zij spoedig (onze berichtgever zegt zelfs: zeer spoedig) zullen worden geholpen en op afdoende wijze."

Deze maatregel zal van zelf ook den inlanders, die bij die ondernemingen werken, ten goede komen.

3°. Zal de Inlander ten eerste worden gebaat, door de afschaffing van de pandhuispacht. In hetzelfde Soer. Handelsblad lezen wij: „Uit goede bron wordt bericht, dat de *pandhuisregie* te Soekaboemio bevestigende resultaten oplevert. Binnenkort zal ook te Tjandjoer de pacht worden opgeheven en door eene inrichting in gouvernementbeheer worden vervangen."

Het Oorlogs-terrein. Hoe treurig ook de feiten omtrent ziekte en armoede zijn, nog treuriger is het, dat de oorlog steeds blijft oersien. Volgens de laatste Indische bladen wordt er in *Djambi* nog altijd gevochten en vallen er slachtoffers aan beide kanten.

Meer bevredigend in het Bat. Nieuwsbl. van 20 Sept.: „De bevolking van Rantan Kapas Moeda en Rantan Kapas Toea begint langzamerhand haar vrees voor de Kompenie te overwinnen en verschillende bewoners, die zich tot nog toe in de ladangs ophielden en bij de komst van patrouilles in de bosschen en ranah's vluchtten, komen nu weder in de kampongs en ontvangen van den controleur passen, bij welke uitreiking zij zich zeer vreedelievend betonen. Hoogstwaarschijnlijk zal de geheele bevolking bij het eindigen van den ladangtijd (beplanting der droge rijstvelden) weder in de doesoens (dorpen) terug zijn."

Ook in *Atjeh* hebben voortdurend schermutselingen plaats, *Atjeh* weer eene die eenige menschenlevens kostte. Daarenboven de berichten, dat opnieuw enkele landschappen, zooals *Djoelo Tjoet* en *Meurenbo*, voor den particulieren mijnbouw zullen worden opgesteld, wat, naar wij hopen, duidt op eene spoedige pacificatie van het geheele rijk.

Belangstellend bezoek. Zeer verblijvend is het verschijnsel, dat in de laatste tijden meer en meer belangstellende personen naar Ned.-Indië reizen, om zich van het een en ander op de hoogte te stellen.

De reis van den directeur van het zendinggenootschap te Rotterdam over nagenoeg den geheelen archipel is in menig blad besproken. In Indië scheen men het verschijnen der jongste zendingcirculaire aan zijne bemoeiingen toe te schrijven, maar in een der laatste bladen spreekt Dr. GUNNING dit beweren ten stelligste tegen en grijpt hij deze ongezochte gelegenheid aan, om zijne erkentelijkheid te betuigen voor de goede ontvangst, die hem allerwege ook van ambtenaars' kant ten deel viel.

De jonkvrouwen de *la Bassecour Caen* en de *Kock* togen, als belangstellende zendingsvrienden, naar de Oost. De eerste maakt zich nu bijzonder nuttig door, zoolang er geen directrice benoemd is, de leiding van het Diaconessenhuis te Batavia op zich te nemen, terwijl de laatste op verschillende plaatsen christelijk-populaire voordrachten houdt. De Indische bladen melden het belangstellend bezoek aan hospitalen van *Jonkvr. Schmidt auf Altenstadt* en hare reisgenootte. De Amsterdamsche sportkoning, C. A. *Dudok de Wit*, is er nu, om de sport te organiseren en de *Generaal Baillaud*, de gewezen onderbevelhebber der Fransche troepen in China, kwam op zijn reis naar Europa ook eens een kijkje nemen te Batavia.

Het Kamerlid *Van Kol* schijnt van plan een onderzoekreis te gaan maken.

Moge hun voorbeeld nog door menig ander worden gevolgd!

Hooge Benoemingen. Wij eindigen dit weekoverzicht met het opmaken van de berichten: dat de heer *Ch. E. Bakhuizen van den Brink*, gewezen directeur van Financiën, onlangs van verlof uit Nederland teruggekeerd, is benoemd tot *resident van Batavia*. Het Bat. N. hoopt, dat het motief der regeering tot

deze opvallende benoeming, die bij menig ambtenaar van het Binnenlandsch Bestuur kwaad bloed zal zetten, ligt in de overtuiging, dat de toestanden op de particuliere landerijen in de residentie Batavia, toegelicht door de bekende lokale nasporingen en de stapels papieren van den oud-resident Paes, van zoodanigen aard zijn, dat een minitueus onderzoek, ingesteld door een financieele specialiteit, niet langer mag worden uitgesteld — en dat de resident van Banjoemas L. A. C. F. Langen benoemd is tot hoofd van het gewest Soerabaja. De heer L. staat algemeen bekend, als een zeer verdienstelijk ambtenaar, die weet, wat hij wil en de belangen van zijn gewest met ijver behartigt. Hij moet voorstander zijn van de particuliere landbouwnijverheid en dat hij een waar vriend van den Javaan is, heeft hij reeds in menig opzicht bewezen. Als een klein staaltje hiervan brengen wij in herinnering, dat hij tot de zeer weinigen behoorde, die gevolg hebben gegeven aan het verzoek der O.-I.-rubriek van de Tent. van Vrouwenarbeid om medewerking in het belang der Inlanders en toen eene verzameling weefsels uit zijne residentie zond met nauwkeurige vermelding van herkomst en prijzen. Deze belangrijke collectie is nu ook dankbaar opgenomen onder het tentoongestelde in de Gothische Zaal.

Uit West-Indië.

De Gouvernements-Secretaris, *Schoch*, die 'slands dienst verlaat om in 't particuliere over te gaan, nam 30 September afscheid van het ambtenaarspersoneel. Hij wordt tijdelijk in zijn functie vervangen door Dr. H. D. Benjamins.

De ambachtsschool te Paramaribo zal in Januari a. s. worden verplaatst. Een eigen werkplaats zal worden gebouwd op het erf der Wilhelminaschool met lokalen voor avondlessen.

De uitdijping der Nickerie-monding, waarmee een begin was gemaakt, wordt voorloopig opgegeven. De baggermolen en de woningschoener van het personeel worden door het stoomschip Paramaribo teruggehaald.

De heer A. Bray gaat proeven nemen in verband met de *Vezelindustrie*; hem is vergunning verleend voor een jaar tot het inzamelen der bladeren van wilde ananasplanten op een terrein van 60000 H. A., ten oosten van de Suriname-rivier.

Tot plaatsing der machine voor vezelbereiding, kreeg hij kosteloos in gebruik een halve hectare van den voormaligen militairen post „Gelderland“.

Vele gelukzoekers komen af op de gunstige berichten van goudvondsten in de *Inio-kreek*. Intusschen ontvingen wij van daar minder goede berichten. Lage waterstand maakt de aanvoer van levensmiddelen bijna onmogelijk, zoodat reeds naar Albina is geschreven, om den stroom van goudvelten te houden. Zal dit echter baten? Men twijfelt er aan.

Patrouilles werden door het Fr. Bestuur uitgezonden

om het sluis uitvoeren van goud tegen te gaan. Er is reeds gevochten en enkele personen werden verwond.

In „Onze West“ vinden wij de volgende nog al belangrijke mededeeling.

Het conflict tusschen *Venezuela* en *Columbia* schijnt ernstige afmetingen aan te nemen. Bij Caspira werd slag geleverd ten nadeele der *Venezuelanen*. Amerika schijnt *Columbia* te willen steunen, maar Castro, de president van *Venezuela*, schijnt daarvoor niet bereed te zijn; men denkt echter, dat hij daarvoor zal moeten boeten. Hoe de geheele quaestie zal aflopen en op welke wijze de *Vereenigde Staten* zullen trachten den beoogden invloed op de landengte van *Panama* te krijgen, is onmogelijk vooruit te zeggen.

Een uitgebreid verslag staat in hetzelfde blad van de, 24 op September gehouden vergadering der *Vereeniging voor den grooten landbouw*, waarin Prof. WENT het woord voerde en besloten werd tot de oprichting van een proefstation.

Verder werden daar nog anderen zeer belangrijke besprekingen gehouden, waarop wij nader terug komen.

Met den aanleg van de nieuwe vestigingsplaats voor kleine landbouwers, „*Lot n. 4*“, in *Nickerie* zal weldra een begin worden gemaakt.

De plaats zal worden verdeeld in 84 perceelen, elk groot 1 1/2 H. A.

Ook op de vestigingsplaats, *Slecht en Sterk*, zullen door het Bouwdepartement enkele werkzaamheden plaats hebben.

In de „*Surinamer*“ van 15 September vinden wij het bericht, dat door een schuldwachter bij het fort *Zoelandia* 's nachts om 1 ure een *tijger* werd gezien, die een groot beest in zijn muil droeg; de *tijger* kwam van het erf van een der officierswoningen en verdween aan de waterzijde, zonder dat men er jacht op kon maken.

In hetzelfde blad van 29 September staat, dat den 26sten door den jager, *Blijd*, een flinke *tijger* werd geschoten op het buiten van den heer *Malsenber* aan den weg naar zee.

Uit de N. R. nemen wij het volgende over:

„De Directie der *Guyana Goud Exploitatie Maatschappij* „*Mindreniti*“ heeft telegraphische mededeeling ontvangen, dat in de mijn *zeer rijk erts* is gevonden, waarvan de monsters zoo spoedig mogelijk zullen worden toegezonden.

„Den 29 October vertrekt de Ingenieur *Munnide* met een paar andere Fransche technici naar de terreinen, ten einde een volledig werkplan voor de verdere ontwikkeling der mijn vast te stellen en een rapport voor eenige geldinstituten in Frankrijk uit te brengen.

„De groote stampbatterij zal tegen het einde van het jaar (onvoorzien omstandigheden buitengesloten) voltooid zijn en derhalve de productie sterk kunnen vermeerderen, te meer daar dan ook de

rijke ertsvoorraad van het *Placer. L. & F. de Jong*, dat na 1 November a. s. met de „*Mindreniti*“ één geheel zal uitmaken, aldaar verwerkt kan worden.

„In verband hiermede heeft de directie het noodig geoordeeld de wasscherij geheel te staken en alle daardoor vrijkomende arbeidskrachten voor den bouw der stampfabriek te bestemmen.

„De producten voor de maanden Augustus en September respectievelijk 4200 en 3700 gram, zijn dan ook alleen met de kleine stampfabriek verkregen.”

Uit *Curaçao* vernemen wij, dat de nieuwe Gouverneur de openbare scholen, de landkantoren en de gevangnissen heeft geïnspecteerd; geen verblijdend teeken was het, staat er bij, dat de laatsten propvol waren.

Aan den heer *H. J. Beaufort*, gezaghebber van *Saba*, werd een verlofverlenging van 6 maanden verleend.

Van het *Venezuelaansche oorlogschip Restaurador*, dat *Curaçao* bezocht, sprong bij het verlaten der haven een *Curaçaosche stoker* over boord, niettegenstaande men hem aan beide vosten had geboeid, omdat men deserteie vreesde. Hij hield zich zwemmende boven water tot een visschersboot hem oppikte en hem aan wal bracht, waar de politie hem van zijn boeien ontsloeg. De man was dus vrij en had succes van zijn waaghalzerij.

Volgens de „*Amigo de Curaçao*“ zijn het de *Jezuïten*, die van *Venezuela*, *Columbia*, en *Ecuador* één staat willen maken, om dien dan later naar hun believen te regeren.

Een harde les.

In de „*Nieuwen Rotterdammer*“ en ook in 't *Vaderland* van 17 October las ik de volgende mij treffende woorden: „Noch in den Belgischen opstand, noch bij dien der Zuidelijke Staten van Noord-Amerika, heeft men hem aan gedacht de „*rebell*“ dood te schieten. Niet alleen, omdat men beulswerk beneden zich achtte, maar ook, omdat men niet het recht meende te hebben.”

Hebben zij, die dit neerschreven, wel eens aan onze eigen koloniale geschiedenis gedacht? Wat men in *Atjeh* met „*rebell*“ doet, weet ik niet, maar uit vroegeren tijd ken ik uit eigen ervaring een paar treffende staaltjes:

Demang Leman, een der meest gevreesde bendevoerden in den *Bandjereeschen* krijg, had tot het uiterste de rechten van zijn Vorst en van zijn *Vaderland* verdedigd ook nadat wij het *Bandjereesche* Rijk bij de bezittingen onder ons onmiddelijk bestuur hadden ingelijfd.

Maanden lang door onze patrouilles vervolgd, die te vergeefs poogden om hem in te sluiten, had hij zijne bende langzamerhand zien verlopen en toen met enkele getrouwen in het voor ons destijds nog ongenaakbare binnenland de wijk genomen. Om hem in handen te

krijgen, namen wij onzen toevlucht tot omkoopings. Aan eenige veroordeelden, (kettengangers), werd vrijstelling van straf beloofd, als zij hem aan ons zouden uitleveren. Die verraders deden zich bij D. L. voor als bij ons gedroost, wisten zijn vertrouwen te winnen en brachten hem geboeid en gebonden naar de hoofdplaats *Bandjermasin*, waar hij voor een krijgsraad te velde werd te recht gesteld. Heel *Bandjermasin*, dit herinner ik mij nog best, was opgetogen om 's mans fiere houding tegenover zijne rechters. Aan den moord der Europeanen op *Kalangan*, die het begin was geweest van den oorlog, had hij volstrekt geen schuld, maar hij was „*rebel*“, want hij had een tijd lang ons gezag erkend, toen hij meende, dat wij het sultanaat herstelden zouden. *Demang Leman* werd niet doodgeschoten maar te *Martapoera*, de oude zetel van de Sultans en het brandpunt van het toen nog krachtig lijdelijk verzet, opgehangen.

Sultan Koening, een andere bendeaanvoerder uit den *guerilla*, stond eenigen tijd daarna te recht. Ook hij werd als „*rebel*“ beschouwd, omdat hij de onafhankelijkheid van zijn land tot 't uiterste had verdedigd en in de akte van beschuldiging stond, als bezwaard feit, nog vermeld „moord van luitenant *Blondeau*“. Wat was nu die moord? Eene der op hem afgezonden patrouilles had hem weten in te sluiten; met enkele familieleden zat hij in een bamboehuis, dat door een cordon van onze soldaten geheel omsingeld werd. Men sommeerde hem, om zich over te geven, onder bedreiging van 't ergste en S. K., die begreep, dat 't om zijn leven ging, vloog met een lans gewapend op 't cordon in. Hij koos de plaats, waar hij geen bajonet zag en kwam voor luitenant *Blondeau*, die hem met zijn revolver wilde neerschieten. Ongelukkig voor *Blondeau* ketste 't pistool en in minder tijd, dan noodig is om 't zich voor te stellen, was de luitenant doodlijk door de lans getroffen en de vogel ontsnapt. Hoe men hem later in handen gekregen heeft, weet ik mij niet meer te herinneren, maar waarschijnlijk ook wel door de een of andere handigheid, want gevangenneming in den strijd was en is ook nu nog een uitzondering.

Het feit is dat hij voor een krijgsraad te velde te recht stond. Hij vond echter, in een der krijgsraadsleden een verdediger van zijn rechten en belangen, die het zoover wist te brengen, dat de zoogenaamde moord op *Blondeau* uit de beschuldiging werd geschrapt en dat men ditmaal den „*rebel*“ niet deed ophangen, maar hem tot een langdurigen dwangarbeid veroordeelde, ik meen van twintig jaar. Hij was nog jong en 't is dus best mogelijk, dat hij nu nog leeft. En als dit zoo is, mag ik lijden, dat hij 't goed heeft, want te oordeelen naar de akte van beschuldiging en naar hetgeen ik van hem zag, was 't een kranige vent.

Het was maar een zwarte! zullen misschien enkele onzer lezers zeggen. Juist voor hen heb ik dit stukje geschiedenis opgerakeld. E. v. Z.

ADVERTENTIE.

Assurantie Maatschappij tegen Brandschade en op het Leven

DE NEDERLANDEN van 1845.

Kantoren: 's-Gravenhage, Kerkplein, hoek Prinsstraat. — Amsterdam, Sophienplein. — Rotterdam, Zuidwal 21 (Beursplein). — Eindhoven, Prinsenkade. — Haarlem, Kruisweg 70. — Middelburg, Indië-Bezoekenstraat 8. — Groningen, Akkerhof, hoek Akkerstraat. — Zwolle, Huisplein.

Hoofd-Directie te 's-Gravenhage: CAREL HENNY, Directeur; Mr. J. J. HENNY, Adj.-Directeur.

Kapitaal . . . . . f 4,000,000
Reserves ult. 1900 1,877,900
Betaalde brandschaden tot ult. 1900 - 21,625,000

Verzekering tegen BRAND- en INBRAAKschade tegen vaste en zeer billijke Premieën, zonder Inleggelden of Nabetalingen.

TE KOOP

een zoo goed als nieuwe **Duitsche Pianino**, kruissnarig ijzer raam, 7 octaaf

Brieven Bureau dezer Courant, motto PIANINO.

PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN

AGUILAR'S ZIJN alom bekend.

HEERENGRACHT 3-52, Den Haag.

Succursales: UTRECHT, LEIDEN.

A. SCHARENBERG,

Hofleverancier.

Magazijn van zwaar verzilverde artikelen (zuiver wit ondermetaal).

SPECIALITEIT:

Tafel- en Dessertlepels, Vorken, Messen enz. 15 jaar garantie.

Voor Indië bijzonder aanbevolen

EIKENHOUTEN CASSETTEN.

's-GRAVENHAGE, HOOGSTRAAT 15.

WAARSCHUWING.

De ondergeteekende, *eenig* Vertegenwoordiger der **BRENNABOR-Rijwielen** in Nederland, deelt mede, dat genoemde Rijwielen te 's-Gravenhage **ALLEEN** verkrijgbaar zijn **Noordeinde 12** en **Zoutmanstraat 11**, en te Scheveningen **Marcelisstraat 23s**, en dat door de Heeren Gebr. Reichstein, Fabrikanten dier Rijwielen, geene deelen worden geleverd om Rijwielen samen te stellen. Wat dus verkocht wordt buiten genoemde adressen als *Brennabor* of vervaardigd van *Brennabor*deelen is bedrog.

Aanbevelend,

K. Nieuwerkerke.

Thee.
Koffie.
Mokka.
Gember.
Soja.
Chutney.

Theesalon.

VAN VEEN & Co.,

33 PLAATS, 's-GRAVENHAGE.
Telefoon 981.

SCHEVENINGEN, 109, Badhuisstraat.
Telefoon 4161.

Corsmit Brossois & Co.
18 Wagenstraat,
Den Haag.
Interc. Telefoon 582.

INRICHTING

VOOR

Complete Meubilerie

VAN

Salon en Eetkamer.
Slaap- en Logeerkamer.
Kantoor, Serre, Keuken,
Gang en Trap en Dienst-
bodenkamer.

f 850.-
en hooger.

Zeer aan te bevelen voor Ind. familiën.

P. Jonker,
gediplom. muzikleeraar,

geeft grondig onderwijs in **Piano** en **Theorie**. Tevens opleiding voor examens. Spreekuur Dinsdag en Vrijdag 2-3. Riouwstraat 122, den Haag.

Wol-Regime.

Depôt van het **Echte** Prof. Dr. G. Jaeger's **NORMAAL-**

ONDERGOED,

voor Heeren, Dames en Kinderen, in Winter- en Zomer-
kwaliteit, tot de langste prijzen.

A. VAHLE & Co.,
den Haag, HOOGSTR. 14
Telefoon 1218.
Rotterdam, Hoogstr. 340.
Lijders aan **Nicht en**
Rheumatiek ten zeerste
aanbevolen.

Bovengenoemde Firma hebben wij voor 's-Gravenhage den **Alleen-**
verkoop opgedragen.

WILH. BENDER Söhne,
Stuttgart.
Eenige geconcessioneerde Fabrikanten der **Echte** Prof. Dr. G. JAEGER's
Normaal-Ondergoederen.

ISERIEF & Co.

VEENESTRAAT 16/18,
den Haag.

Magazijn van Garen en Band.
DAMES HANDWERKEN.

Natuur Wollen Ondergoederen

VAN

Jansen en Tilanus.

FRIEZENVEEN.

Miele & Co.
Veenestraat 50
DEN HAAG.

Fabriek en Magazijnen
van duurzaam Verzilverde
ARTIKELLEN
VOOR
Luxe en Huishoudelijk gebruik.

Allan & Co.

Koninklijke Nederlandsche

Stoom-Meubelfabriek.

Magazijnen ter Meubilerie.

Meubelen,

Tapijten, Gordijnstoffen etc.

DEN HAAG:

HOOGSTRAAT 16.

Rotterdam.

Utrecht.

OVERHEMDEN
naar maat.

Glöntzer

Chemisier,

24-26 Hoogstraat, Den Haag.

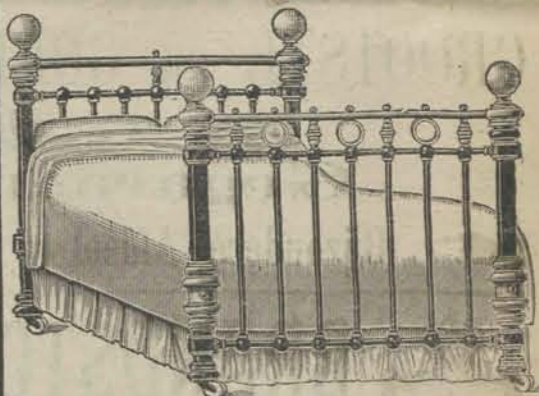
Indische Uitrustingen.

Aangeboden.

Kost en inwoning aangeboden voor kinderen van goeden huize bij eene Dame te 's-Gravenhage.

Informatien te bekomen bij den Heer B. F. WESTEROUEN VAN MEETEREN Warmoesstraat 76 te Amsterdam.

Grootste Keuze.

Franco levering door het geheele Rijk.

Th. A. A. SIMONIS,
Groenmarkt 34,
over de PRINSESTRAAT
DEN HAAG.

NOEREN'S
Superieur
Schoeisel

IS VERKRIJGBAAR

NOORDEINDE 150
DEN HAAG.

Zie de etalage!

St. Nicolaas, Indië.

Z. o. z.

Indische Families
welke zich tijdelijk of voor vast in
Nederland gaan vestigen, worden er in
't bijzonder op attent gemaakt, zich voor het
volledige inrichten van huizen of gedeelten
daarvan te wenden tot de Firma

D. VREDENBURG & ZONEN,

Hofmeubelfabrikanten te Zutphen.

Alles wat op het gebied van meubilering voor-
komt, zoowel meubelen in elke verlangde stijl en
houtsoort, als Gordijnen, Tapijten, Linoleums, Bedgoed,
Ornamenten, Keukeninrichtingen enz. wordt tegen
de strengst concurrerende prijzen
geleverd.

Reeds honderde Indische Families geheel geïnstalleerd
waarvan vele attesten ter inzage.

Franco levering door geheel Nederland.

PLAATSING DER GOEDEREN wordt niet in rekening gebracht.

Schriftelijke garantie voor soliditeit.

PRIJSCOURANT en TEEKENINGEN worden op aanvraag franco toegezonden.
Alle elkenhouten meubelen zijn van massief wagenschotshout vervaardigd en uitstekend geschikt
om naar Indië mede te nemen.

Brackel & Broermann

Heeren Mode-Magazijnen

Lange Poten 43
Hoogstraat 37a.

SPECIALITEIT

Overhemden op maat.

THEOD. SMEELE,
Denneweg 112, 's-Gravenhage.

Telefoon Interc. 910.

Levering van **UITSLUITEND**
GRUTTERSWAREN, GRANEN en ZADEN.

Meermalen bekroond.

Vestigt speciaal de aandacht der lezers van dit Blad
op zijn Prima **JAVARIJST**, welke zoowel
per gerief als per baal tegen **Sterk Concurrerende Prijs**
wordt verkocht.

Proefmonsters **GRATIS** verkrijgbaar.

LEIDEN,
STATIONSWEG 19.
Eerste Modes.

DEN HAAG.
GEDEMPTENBURGWAL 8,
bij de WAGENSTRAAT.
E. v. d. Koest.
MAGASIN de SOLDES.

DELFT,
21, CHOORSTRAAT.
Nieuwste Garneering.

Grootste keuze **echte LYONSCHER ZIJDE** in zwart en gekleurd, ook andere
kleedingsstoffen bijzonder geschikt voor Indië,
voor de helft der gewone prijzen.

Alle goederen welke niet naar genoegen zijn, al zijn dezelve ook afgesneden,
worden gaarne omgeruild.

Stalen worden op aanvraag franco toegezonden.

B. DERKSEN,

Brood- en Beschuitfabriek

„De Oude Vette Hen”,

OPGERICHT 1680.

OUDE MOLSTRAAT—DRIEHOEKJES 8,

's-Gravenhage.

Hofleverancier.

Geregelde bezorging door alle wijken der Stad en Scheveningen.

BRUIN- of GEZONDHEIDSBROOD.

Prima kwaliteit SPECULAAS in blikverpakking.

Verzending naar OOST- en WEST-INDIË.

VERHUIZINGEN

onder garantie.

Bergplaats voor Inboedels
(GARDE-MEUBLE)

VERPAKKING

(Emballage)

van alle soorten van goederen ter ver-
zending door de geheele wereld.

DE GRUIJTER & Co.

AMSTERDAM, DEN HAAG, ARNHEM.
Leidschekade 70. Westeinde 48. Parkstr. 70/71.

W. REUVERS,

73 Wagenstraat 73,

HAAGSCHE HOPJES

met goud bekroond

voorzien van bovenstaand handelsmerk,

verkrijgbaar bij

W. REUVERS,

Wagenstraat 73,

CONFISEUR, Den Haag.

N.B. Voor de tropen verpakt in
hermetisch gesloten bussen.

Magazijn „NEDERLAND”

Hoek SPUI en SPUISTRAAT, Den Haag.

OPENING VAN HET HERFST- EN WINTERSAIZOEN.

GROOTSTE en GOEDKOOPSTE inrichting voor gemaakte Heeren, Jongeheeren en Kinderkledingstukken.

Uitgebreide keuze van stoffen voor Goederen naar Maat.

Gegarandeerde Coupe.

Soliede Bewerking.

Bijzondere Afdeling voor Damesmantels en Costuums (tailor made), Gemaakt en naar Maat **HEERENGRACHT 10.**

BRANDSTOFFENHANDEL

VAN

C. AANDEWIEL.

Kantoor en Magazijnen: **SUMATRASTRAAT 143-145**

TELEFOONNUMMER 1014.

Specialiteit in **ENGELSCHER** en **BELGISCHE ANTRACIETH**,

Aangezien het gebruik van Antracieth jaarlijks toeneemt, is het mij sedert den
laatsten tijd noodig gebleken, aan dit artikel bijzondere zorg te wijden, zoodat nu
zonder steen en gruis, in verschillende grootten, door mij wordt geleverd.

Vooral de Engelsche Antracieth uit de mijn PENTREMAWR is bijzonder aanbevelens-
waardig, daar zij niet slakt, veel hitte en weinig asch geeft. Terwijl bij het gebruik
van goede Antracieth vulkachels aan hun doel beantwoorden, wat aangenaamheid,
gemak en voordeel betreft, zoo ondervindt men het TEGENOVERGESTELDE bij de
vele soorten steenkolen, welke als Antracieth in den handel gebracht worden, doch
dikwijls niet anders zijn dan magere steenkolen. Daarom is proefneming vooral met
de Engelsche Antracieth aanbevelenswaardig.

A. J. MESKER,

MEUBELFABRIKANT.

Hofspui 81, Telefoon No. 240, 's-Hage.

Inrichting voor complete meubileringen, zoowel in koop, als in huur.
Complete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.

PRIJZEN STERK CONCURREEREND.

Verhuurt mede Gemeubelde boven- en benedenhuizen.

GORDIJNEN.

TAPIJTEN.

Indië - St. Nicolaas.

Wij berichten de ontvangst van eene fijne collectie **LUXE-
ARTIKELN** en **SPEELGOEDEREN**, geschikt voor Indië.
Verpakking geschiedt gratis, onder garantie van gawe overkomst.

TRADING Co. LATE

PERRY & Co.,

Den Haag, Hoogstraat 6.

Van groot Hygienisch Belang

is eene luchtige voetbekleding. Het
weefsel der sokken mag niet onnodig
dik, moet elastisch en vooral poreus zijn,
moet de warmte in den winter behouden
en te hooge temperaturen voorkomen.

Sanitas Heeren Sokken
van Schotsche Scha-
penwol bevorderen de
uitwaseming regelma-
tig, veroorzaken geen
gevoel van koude of
vochtigheid, en houden
de voeten, droog. On-
misbaar voor iedereen,
in 't bijzonder voor hen
die aan koude of ge-
voelige voeten lijden.

Ben proef is voldoende

om het aangename te ervaren, om zeker te
zijn probeere men eerst aan een voet; de
uitkomst is verrassend.

Op iedere aanvraag franco toezending
van proefparen à fl. 1.10 die bij niet-
voldoening binnen 8 dagen zonder
enige vergoeding teruggezonden kunnen
worden.

3 paar franco **fl. 3.30.**

6 paar franco **fl. 6.30.** 12 paar franco **fl. 12.**

Bij bestelling geve men op of de voet is Klein,
Middelgroot, Groot of Zeer Groot

SACHS & Co.,

Lange Poten 2-4, Hofstraat 10, Den Haag.

TELEFOON 633.

JAC. MOULIJN,

Opticien, Instrumentmaker,

2e Wagenstraat 95, Den Haag,

TELEFOON 704.

BRILLEN en PINCE-NEZ.

Voorschrift van Heeren Doctoren.

Artikelen voor Ziekenverpleging, Verbandstoffen,

Breukbanden, Suspensoirs enz.

Aanleg en onderhoud van

TELEFOON en ELECTRISCHE SCHELLEN.

C. HOYNG,

Den Haag. -- Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden.

ECHT CHINEESCHE THEE,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

PARAPATTAN WEEZENGESTICHT
te Batavia.

In de hoop dat de wetenschap, dat vele weezen door eene
liefderijke verpleging in het Parapattan Weezengesticht te Batavia,
voor ondergang behoed en tot nuttige leden der maatschappij
worden gevormd, eene opwekking moge zijn voor alle wel-
denkende ingezetenen van Nederlandsch-Indië, die thans in Neder-
land verblijven en ook voor niet-Indiërs, om ook het hunne bij te
dragen tot instandhouding van het Parapattan Weezengesticht,
doen wij in de eerste plaats een beroep op den liefdadigheidszin
van de in Nederland wonende oudgasten.

Jaarlijksche contributiën en donatiën worden gaarne door den
ondergeteekende in ontvangst genomen.

Namens het Bestuur van het PARAPATTAN WEEZENGESTICHT te Batavia,

W. CREMER,

Generaal gemachtigde voor Nederland,

Nieuwe Schoolstraat 89, te 's-Gravenhage.

Fabriek „SIMANALAGI” Den Haag.

KEPPLERSTRAAT 138—144.

Ingrediënten voor de **INDISCHE RIJSTTAFEL**, als:

Samballans, Boemboc's, Atjars, Manisans, diverse Kruiden,
Visch-Artikelen, diverse Keuken-gereedschappen.

Prima **HOLLANDSCHE TAFELZUREN**, Likeur «LALIDJIWO»

Diverse LIMONADE-SIROPEN.

De 's-Gravenhaagse Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

Bijblad

VAN

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Donderdag 24 October 1901.

Javanen-Armoede en Hongersnood.

Het antwoord van X² aan „den Leek” zal zeker hem, evenmin als ons, geheel voldaan hebben. Hij richtte dan ook zijn verzoek meer speciaal tot een met verlof zijnd Ambtenaar van 't Binnenlandsch Bestuur, maar nog geen van hen heeft lust gevoeld, om in 't openbaar te zeggen, of „Oost en West” goed doet door ondersteuning te vragen voor de armste der armen onder onze Javaasche landgenooten en — of het werkelijk waar is, dat er op enkele punten van Java nu ongeveer een half jaar geleden ernstige nood geleden werd en er nu nog altijd streken zijn, waar een deel van het volk honger lijdt, dan wel of de Oost-Indische dagbladders zich tegen beter weten in, aan het schrijven van onwaarheid schuldig maakt en de O.-Indische Regeering zwak genoeg is het schrijven van dergelijke onrust berokkende leugentaa niet te verbieden, terwijl de wet haar daartoe het volle recht geeft.

Nemen wij echter in aanmerking, dat wij ook van onze afdeling „Nederlandsch Indië” de mededeeling ontvingen, dat de hongersnood in 't Samarangsche gedurende de maand Maart een niet te ontkennen feit is en dat de Gouverneur Generaal bij zijn rede op Koninginne-Jaardag sprak van den hongersnood en een terugkeer niet onmogelijk achtte, dan zijn wij in gemoeide overtuigd, dat met een flinke som gelds, die wij nu op dit oogenblik ter beschikking van het Bataviasch Afdelingsbestuur zouden kunnen stellen, veel goed zou kunnen worden gedaan en dat eene zelfde som gelds, daartoe ter beschikking gehouden, ook later misschien in nog hooger nood gebruikt zou kunnen worden. Gelden, die pas zullen gevraagd worden, als ernstige hongersnood op nieuw slachtoffers vordert en gansche dessa's uitmergelt, komen te laat.

Wij blijven dus een ieder aansporen om te geven; maar wij doen meer. Hen, die onzen bedelbrief ontvangende, hem op zij leggen, tot zich zelf en tot hun buurman zeggende, dat wij dwalen, dat er geen nooddrufft heerscht daarginder, dat de inlander nu niet armer is, dan hij altijd was en zoo al verder, sommeeren wij om zich niet te bepalen tot die laconische handeling, die wellicht menig goedgeefsche terughoudt, maar om in ons blad de redenen te ontvouwen, die hen omtrent den toestand op Java gerust stellen.

Want wat wij, ook hierin, in de eerste plaats willen, is het kennen der **waarheid**. En zoo lang niemand ons overtuigt van het tegendeel, slaan wij geloof aan de berichten, die ook thans nog, iedere maal van ginder tot ons brengt.

En zoo lang wij daaraan geloof slaan, achten wij het niet-geven ten behoeve der lijdende Javanen, die lijdende zijn, ten deele door onzen schuld, hardvochtig van iederen Nederlander en vooral van diegenen onder hen, die uit of door onze Oost fortuin verwerven, een goed bestaan getrokken hebben of nog trekken. Wij achten het daarenboven *slecht* gezien uit een oogpunt van *eigenbelang*, zoo lang ten minste het gezegd, dat „Indië de kurk is, waarop Nederland drijft” voor een waarheid wordt gehouden.

Op de Regeering rust de plicht maatregelen te beramen en zonder verwijl tot uitvoering te brengen, die de oorzaken der verarming wegnemen. Aan ons Nederlanders de taak om algemeen te toonen, dat wij niet alleen gevoel hebben voor de door Engeland verdruchte Boerenvrouwen en kinderen, maar evenzeer voor de Javanen, die gebrek lijden en die niet onze stamgenooten, maar onze landgenooten zijn.

Na al hetgeen er in ons blad geschreven is over *honger*, *rijstnood*, *geldnood* en *pauperisme* voelden wij eerst weinig lust er nog eens op nieuw de pen voor op te nemen, maar 't toeval bracht ons in de laatste dagen tegenover de „stille kracht”, die ons pogen om den armoelijdenden Javaan te helpen, in den weg staat en 't werd ons een plicht, daartegen te strijden.

Aan enkele bladen, die ons pogen steunden, hebben wij onzen dank te betuigen. Zullen wij zowel de groote, als de kleine dagbladders, die op enkele uitzonderingen na tot nu toe zwijgend onzen oproep aanhoorde, er toe kunnen brengen om dat stilzwijgen te verbreken?

Ook met dit doel voor oogen schreven wij neer, dat wij de „waarheid” wenschen. Wanneer men toch van mening is, dat wij de weldadigheid inroepen, waar ze overbodig is, wanneer men ons voor alarmisten houdt, dan hebben wij recht op tegenspraak en bestraffing.

N. v. Z.

Van Vreemde Koloniën.

Spoorwegen in Tunis en de Wet op de Koopvaardij.

In de eerste Vergaderingen der aanstaande zitting van het Fransche parlement zullen deze twee belangrijke zaken besproken worden.

Men zal zich het levendig debat herinneren, dat verleden jaar op de interpellatie Berthelot volgde en waarvan het goede resultaat was, dat het aanleggen van spoorlijnen in Tunis, onder toezicht van het parlement zou staan. Het gouvernement zal altijd meer geneigd zijn de drie havens van Tunis, Sousse en Sfax, die onder garantie van den staat zijn gebouwd, te bevordeelen boven die van Bizette, die geheel uit particuliere fondsen tot stand kwam. In de „Questions diplomatiques et Coloniales” van 15 October pleit *Henri Pasquier* de voordeelen zowel uit een economisch, als uit een strategisch oogpunt, verbonden aan den aanleg van spoorwegen, die met de uitstekende *haven van Bizerte* aansluiten.

In hetzelfde tijdschrift komt een artikel voor van den zeeofficier, *Emile Duboc*, tegen de nieuwe Fransche *Koopvaardij-Wet*, welke hij verbeterd wenscht op grond van het verderfelijke systeem van premies-geven voor

het uitrusten van zeeschepen, waardoor deze en tegelijkertijd ook de scheepstimmerwerven tot overdreven bloei zijn gekomen ten nadeele der stoomvaart.

Indo-China.

Het *Premiestelsel* wil de Gouverneur Doumer ook toepassen op de schepen onder Fransche vlag in de Indische Zeeën (de l'Extreme-Orient). Tot vaststelling der daarop betrekking hebbende voorstellen, is een Commissie benoemd, onder voorzitterschap van den directeur der douanen en regies van Indo-China.

Te Hanoi zal een *geneeskundige school* voor Inlanders worden opgericht, waaraan ook een hospitaal van Inboorlingen verbonden zal zijn.

Afghanistan.

Volgens de Reuter-Telegrammen van 8 dezer is *Abdour-Rhaman*, de Emir van Afghanistan, den 3den October te Caboul overleden. Den volgende dag meldde een officieel Engelsch draadbericht, dat een van diens zonen *Habib-Oullah*, die reeds door zijn vader tot opvolger aangewezen werd, tot Emir was uitgeroepen en door zijne broeders en de andere Hoofden als zoodanig erkend is, zoodat de gemoederen te Caboul *zoo rustig mogelijk* zijn. (Dit werd reeds met een kort woord in het weekoverzicht van No. 19 besproken). Zoo luidt het in de „Times” en de andere Engelsche bladen namen het over, maar uit den toon van sommige is duidelijk merkbaar, dat men er niet al te gerust op is. De Russische couranten voorzagen reeds lang, dat de dood van Abdour-Rhaman tot ernstige politieke verwickelingen aanleiding zou kunnen geven, daar er groote naijver bestaat tusschen de Afghanistanse prinses onderling over het recht van opvolging, zoodat Engelsche tusschenkomst onvermijdelijk zou zijn tot handhaving van orde en rust, terwijl Rusland weder zoodraaakt zou zijn verweringsmaatregelen te nemen, zoodra Britsche troepen in Afghanistan mochten komen. Eén blad gaat zelfs zoover, van den raad te geven, dat Rusland zich maar vast gereed moet maken in plaats van een afwachtende houding aan te nemen, want het zou zijn prestige in Azië verliezen, zoodra Engeland, dat in Indië Lord Curzon tot onderkoning heeft, in Afghanistan vasten voet kreeg.

Op dit oogenblik zal John Bull zeker liefst niet in deze zaken roeren.

Engelsch-Indië.

In het noorden van Hindoestan schijnt het lang niet rustig te zijn. Of de opstand der bergbewoners, die in 1897 de vrede op het schiereiland zoozeer op de waagschaal stelde, niet flink genoeg werd bedwongen, of dat het geloof aan de onoverwinnelijkheid der Engelschen aan het wankelen is geraakt, hoe het ook zij, deze woeste volkeren toonen ieder oogenblik gereed te staan, om te trachten hunne onafhankelijkheid te heroveren.

De schrik voor den Britschen soldaat zit er lang niet meer zoo in bij de Inlanders als vroeger, en zoo Engeland niet elders zijn handen vol had, zou het zich ook zeker meer doen eerbiedigen, althans niet oogluikend toelaten, dat stroopers zelfs de militaire posten bestoken en plunderen. Er heerscht een anarchie, in den slechtsten zin van het woord, die met den dag toeneemt, en den politieke toestand er verre van bevredigend doet zijn.

Duitschland's Koloniën.

Een Duitscher van beteekenis, die, toen hij met „Oost en West” kennismakte, gewezen werd op het verschil in opvatting tusschen deze vereniging en de Deutsche „Kolonialgesellschaft”, maakte de opmerking, dat dit verschil vooral berust op een historischen achtergrond. Duitschland bezit zijne koloniën nog niet lang, daarom stellen zich de sedert ontstane koloniale verenigingen dan ook voornamelijk ten doel, bij het Deutsche volk den lust tot koloniseeren aan te wakkeren, door overzeesche ondernemingen te stichten of te steunen, den volksverhuizers geschikte plaatsen tot vestiging aan te wijzen en zoowel hen, als de kooplieden, daarginds door militaire macht te beschermen, zoodat zij rustig hun brood verdienen en ten zegen van anderen werken kunnen; zij beoogen dus in de eerste plaats Duitschland's heil.

Het doel van „Oost en West”, om bovenal de belangen van den inboorling en van den daar voor altijd blijvend Europeaan te bevorderen, de kolonie te beschouwen als een kind, wier opvoeding geheel aan onze leiding is toevertrouwd en dat wij dus in alle opzichten zoo moeten ontwikkelen, dat het na verloop van tijd in staat zij goed voor zichzelf te zorgen en onafhankelijk te zijn, noemde hij eene ideale opvatting der Koloniale-politiek, die des te meer te waardeeren is, omdat, volgens zijne ondervinding, het idealisme onder de Hollanders al heel dun gezaaid is. Het had hem altijd zeer bevreemd, dat zij, die toch al eeuwen lang hunne koloniën bezitten, er over het algemeen zoo bitter weinig van weten en zelfs op menig Indisch gebied, dat buiten Nederland reeds lang de aandacht trok, niet de minste belangstelling toonen. Het streven van „Oost en West”, om studie en waardeering op te wekken van *alles*, wat Indië aangaat, vond hij daarom dubbel toe te juichen.

Later zal Duitschland dit voorbeeld wellicht volgen, voorloopig houdt het zich ijverig bezig, met zijne bezittingen ten bate van het moederland te beheeren, met nieuwe vestingen te stichten en die zoo goed mogelijk in te richten. Te Berlijn zal met medewerking der regeering een uitstekend *koloniaal-inlichtingsbureau* worden tot stand gebracht.

G. A. Schmidt, posthouder te Atakpame schrijft aan de „Deutsche Kolonialzeitung”, dat het landschap *Togo*, wat de landbouw betreft, in een uitstekenden toestand verkeert. Als men van Basilo noordwaarts gaat en de Kara overtrekt, ziet men, zoover het oog reikt, goedbebouwde velden. Ieder plekje is benut, alles ziet er keurig uit, geen onkruid is er te bekennen. Tegen de steilste hellingen zijn terrassen aangelegd en voorzien van zeer praktische bevoelingswerken. Als tusschengegewassen, worden gierst en aardnoten geplant, verder rijst, guineakoren en dergelijke. Aan meststof ontbreekt het niet, ieder gehucht heeft zijn eigen gepleisterde mestvaai, waarin alle afval vergaderd wordt, om later als bemesting der velden dienst te doen. De halmen van het guineakoren worden zorgvuldig bewaard, om tot brandstof te dienen en uit de asch daarvan wordt zout geloofd. Om de buitengewoon talrijke Kaburebevolking te kunnen voeden, moet er met den grond en zijne voortbrengselen gewoerd worden.

Goede berichten komen er ook uit *Kamerun*. Reeds den 10den Augustus zond het opperhoofd van Bali een gezantschap naar den Duitschen Gouverneur, dat als teeken van trouw en onderdanigheid niet alleen vele geschenken meebracht, maar ook den jongeling *Dsché*, jongsten zoon van het oud-opperhoofd *Garégas*, met verzoek dien in Gouvernementsdienst aan te nemen. Dit is zeker wel een bewijs van groot vertrouwen. Dikwijls ziet men troepen flink gebouwde Bali-aanbeiders lachend en zingend naar hun arbeid in de plantages gaan, zonder dat zij daartoe door blanke opzichters of welken dwang ook worden gedreven.

Minder werkzaam van aard schijnen de inboorlingen van *Duitsch-Guinea* te zijn. Dat zou men althans opmaken uit de verordening van den Gouverneur, van Beningens, die den verkoop van heele cocosnoten voortaan op strenge straffen verbiedt, omdat deze gewoonte, de luiheid der Inlanders bevordert, door het uitsnijden der kopra te doen vervallen. De nieuwe maatregel valt zeer in den smaak der afnemers, die nu beter in staat zijn de kwaliteit der waar te beoordeelen.

Door denzelfden gouverneur werd ook het besluit afgevaardigd, dat van af 1 April 1902 het schelpengeld (*Diwarra*), waarmede tot nu toe de kopra werd betaald, niet meer gangbaar zal zijn.

Boekaankondiging.

Van den heer E. Gerst, ingenieur van den waterstaat in N. I., ontvingen wij ter bespreking een lijvige brochure getiteld: „**Een kwaal bij de werken van openbaar nut in Indië en een eerlijk middel tot betering.**”

Dit zeer belangrijk geschrift is het gevolg van een vroeger verschil van opvatting tusschen den schrijver en de Redactie van de „Indische Gids” omtrent het eerlijke en, als economischen maatregel, doelmatige der toepassing van „printah aloes” (zachten dwang) tot het verkrijgen van werkvolk bij de uitvoering van groote openbare werken op Java.

De heer Gerst schreef in de „Ingenieur” een opstel over de *Sindopradja-irrigatie*-werken, gelegen in de afdeling *Indramajoe* van de residentie *Cheribon* en deelde daarin mee, dat het onmogelijk was gebleken dit werk in vrijen arbeid te voltooien, maar dat de resident van *Cheribon* door een krachtige mondelinge aanbeveling den regent, die met hem de werken bezocht, had doen begrijpen, dat een tijdige voltooiing van het werk der Regeering aangenaam zou zijn. Er werd een zoogenaamde „printah aloes” door den Regent gegeven en er was overvloed van werkvolk. De heer G. ried op grond daarvan zijn collega's aan, om voor het geval, dat gebrek aan voldoende arbeidskrachten bij het door hem uitgevoerde werk tot groot nadeel mocht leiden, de Hoofden van het gewestelijk Bestuur eens aan te spreken, om daardoor zachten dwang op de bevolking te verkrijgen.

De Redactie van de „Indische Gids” nam het economische deel van het stuk uit de „Ingenieur” over en, zoodals licht te begrijpen valt, veroordeelde zij de tegen de bestaande voorschriften en de tegenwoordige beschouwingen en wees den schrijver op het eenige, in algemeenen zin, rationele middel, om bij de groote openbare werken genoeg werkkrachten te krijgen: behoorlijke betaling van het werkvolk.

In een artikel „ongemotiveerde verantwoordelijkheid” over zachten dwang bij vrijen arbeid aan openbare werken”, in de „Indische Gids” geplaatst, kwam de heer G. tegen bovenstaand oordeel van den heer van Sandick op. Hij meent, dat deze thans veroordeelt, wat hem vroeger, toen hij zelf in O.-Indië als ingenieur werkzaam was, niet zal hebben gehinderd en wijst op de vele gevallen van „printah aloes”, die bij de uitvoering van het Binnenlandsch Bestuur voorkomen en die steeds in het belang der Inlandsche bevolking zelve zijn, even goed als dit ook bij de uitvoering der *Sindopradja*-werken het geval was. Hij toont verder aan, dat die opgecommandeerde werkers het te *Sindopradja* niet zoo erg kwaad hadden; de meesten toch werkten maar van 's morgens vroeg (ongeveer 6 uur) tot 11 ure v.m. en hadden dan 15 centen verdiend, waarmee zij tevreden waren! Als de lust bij hen had voorgezet, om geld te verdienen, dan had gemakkelijker in een normalen werkdag een bedrag van 45 centen bereikt kunnen worden! Zij bleven maar een tiental dagen en kregen voor hunne reis heen- en weer van telkens soms drie uren gaans, niets vergoed.

Loonsverhooring, — dat zou hier geweest zijn het verhoogen van den eenheidsprijs van het grondverzet —, baat niet, zegt de heer G., integendeel de koelie's verkorten dan hun werktijd, dit ondervond hij in *Tegal* en daarom werd het in *Indramajoe* niet beproefd.

In een naschrift in de „Indische Gids” blijft de heer v. S. natuurlijk het voor de openbare werken modderen met „printah aloes” afkeuren. Men had dan, zoo zegt hij, ruiterlijk moeten terug keeren, tot het stelsel van betaalden, verplichten arbeid, in betaalden heerdienst, zoodals hij het noemt.

In het geschrift, dat thans voor ons ligt, verdedigt de heer G. de „printah aloes” niet meer, ook hij voelt het, dat die zachte dwang even zwaar drukt en daarbij onbillijker dan de „printah kras”, het bepaald bevel! Daardoor toch worden ten minste allen, zonder onderscheid, op hunne beurt voor den arbeid opgeroepen en geen dubbelen druk gelegd op de zwakken en toegeevenden.

Hij tracht echter door de geschiedenis, geput uit de eigen Regeeringsverslagen, aan te toonen, dat vrije arbeid tot nu toe slechts een waan is geweest en dat het zich streng houden aan dien waan, den lande miljoenen en miljoenen zal kosten aan te langzaam uitgevoerde publieke werken.

Hij acht het Javaasche volk der dessas nog niet rijp voor den vrijen arbeid; de Javaan is niet lui, dat zal hij niet beweren, maar hij is tevreden, als hij zijn dagelijksch brood verdient heeft en daarbij komt het werk aan de publieke werken hun niet aan staat, vooral wanneer ze op grooten afstand van zijn woonplaats liggen.

Hij twijfelt echter niet aan de toekomst, want *Madurees*, *Javaan* en *Bantammer* bewijzen op de hoofdplaatsen, dat ze in lust tot geldverdienden voor den westererscherkman niet onderdoen, maar in afwachting, dat die betere tijden aanbreken, wenscht hij, dat het euvel, „gebrek aan werkkraft”, bij de tot ontwikkeling van het land zoo hoog noodige publieke werken worden weggenomen, door de invoering van *gedwongen arbeid* tegen *behoorlijke betaling*, zoowel van dien arbeid, als van de reiskosten der werkers; een en ander gepaard aan goede zorgen voor *logies* en voor de noodige *voeding* tegen *matigen prijs* op de werken.

Hij wijst er op, dat ook in westerse landen en bij name in ons eigen vaderland, niet alleen onteigening van eigendom, maar ook verplichte persoonlijke dienst bestaat, zoodra het algemeen welzijn zulks vordert en hij acht zich dan ook verplicht, tegenover hen zelfs, die hem een retrogradist zullen achten, vol te houden, dat het plicht is in het belang van Indië, om de door hem daar voorgestelde gedwongen arbeid met volle betaling en verzorging in te voeren, en zich niet door doctrinaire stellingen te doen weerhouden. Ook hij wenscht niet, dat men lichtvaardig er toe kunne komen, om de in te voeren bepaling toe te passen; dit moet, slechts gebeuren, nadat eerst alle beproefd is om vrije werkers te krijgen. Gelukt dit echter niet, dan mag men niet dralen of twijfelen.

Wij hebben de brochure van den heer Gerst met onverdeelde aandacht doorgelezen en er veel in gevonden, wat de moeite van het overdenken en ook de bespreking dubbel waard is. Wellicht doen wij er later nog wel een greep in, om 't een of ander onderdeel in ons blad te behandelen. Thans zullen wij er ons toe

bepalen, om op het geschrift de aandacht te vestigen en, wat de hoofdquestie betreft, als onze op ondervinding gegronde meening te kennen te geven:

1°. Dat werkelijk de loonstandaard voor koelies bij de groote openbare werken te laag is. Wij ontvingen uit *Sumatra* een stuk over „koelie-loonen”, dat wij in dit of in een volgend nummer een plaats hopen te geven en dat met onze eigene opvatting grootendeels overeenstemt.

2°. Dat men bij, in de verslagen voorkomende mededeelingen van gebrek aan *vrije* werkers, ook meermalen te doen heeft met weinig lust tot inspanning van hen, die ze moeten zoeken of aanbrenge; „printah” is zoo erg veel gemakkelijker. Het feit, dat onder de *Bordes* de spoorweg over *Java* in vrijen arbeid werd daargesteld, is niet tegengesproken en wij hebben nimmer hooren veronderstellen zelfs, dat daarbij *printah-aloes* is te pas gekomen. Bij de *Militaire Genie* werd, voor zooverre ons bekend, de *printah-aloes* nimmer toegepast. Als *Berstaanzend-Genieofficier* bezochten wij nu twintig jaar geleden *Batoe-Djadjar* in de *Preanger* Regentschappen, waar met spoed bamboezen gebouwen voor de *Artillerie* moesten worden gemaakt. De luitenant der *Genie* met het werk belast, klaagde over gebrek aan volk en verzocht ons een bezoek te willen brengen aan het inlandsche hoofd ter plaatse, om hem de noodzakelijkheid der spoeduitvoering uit te leggen. Warm voorstander van den vrijen arbeid, voldeden wij aan dat verzoek echter niet, maar autoriseerden tot ruimer betaling, vooral bij taakwerk en onderaanneming. De gebouwen kwamen behoorlijk en op tijd klaar.

3°. Evenwel, als het *werkelijk* blijkt, dat het *onmogelijk* is om een *nuttig* en *noodig* openbaar werk in den *gevoerd* tijd uit te voeren, zien wij er voor het stelsel van den vrijen arbeid volstrekt geen bezwaar in, om, ook al zouden alle onbetaalde heeren- en diensten reeds zijn afgeschaf — *bij uitzondering* het werk te doen uitvoeren in *gedwongen*, *goed betaalden* arbeid, dan echter telkens *bij afzonderlijk Regeeringsbesluit* gelast, want even als van *Sandick*, achten wij de zoogenaamde *printah-aloes*, die zich in alles en overal doet voelen, het meest schadelijke, zoowel voor het individu inlander, als voor de ontwikkeling der massa. Juist die groote macht, zonder zichtbare teekenen van dwang, op den inlander uitgeoefend, eene kracht, waarop ons exploitatiestelsel was gebaseerd en die door *Multatuli* reeds zoo pakkend werd geschilderd, is een der redenen, dat het den Javaan onverschillig is, of hij tot welvaart komt, derhalve een der oorzaken van de degeneratie of demoralisatie, waarover in dit blad eenige maanden geleden geschreven werd.

De titel van het geschrift van den heer G. zou doen denken, dat het op geheel Indië betrekking had, terwijl er toch alleen over *Java* wordt gehandeld. Ook buiten *Java* echter is de *printah-aloes* volstrekt niet onbekend en naar onze overtuiging in even groote mate af te keuren. Men verwarre echter *printah* niet met *aanwijzing* en *goeden raad*. Daartoe toch geeft de heer G., zonder dat hij het wil, aanleiding, wanneer hij er ook onder ranscht de raadgevingen aan het volk, dat vooral op cultuurgebied conservatief is, tot eigen persoonlijk belang gegeven. Later, als landbouwonderwijs tot den *dessaman* zal kunnen doordringen, zullen er ook voor die „*Vaderlijke Zorgen*” geen redenen meer bestaan. Nu echter kan de inlander ze nog niet missen.

INGEZONDEN.

Aan de Presidente der 5de Commissie, Mevrouw N. VAN ZUYLEN-TROMP.

Mevrouw!

Doel van Uw schrijven in No. 19 van „Oost en West” is een gedachtenwisseling uit te lokken over het onderwerp door U besproken.

Nu is in Uw betoog, evenals door de beide aldaar geciteerde schrijvers gedaan is, een belangrijk, een voornaam argument, minder op den grond gesteld.

Het is nl. dit: indertijd heeft het Indische Gouvernement de wenschelijkheid gevoeld van eenige zorg voor de inlandsche kunstnijverheid. Voor maatregelen beraamd konden worden, was het *aanwijzen van het bestaan eener kunst of kunstnijverheid noodig*. Dit is toenmaals mislukt en onverschillig of het gebruikte onderzoekingsmiddel slecht is geweest, **officieel** bestaat er geen kunst of kunstnijverheid in Indië.

Het nieuwe feit, dat krachtig pleit voor een revisie van officiële belangstelling, is het *werkelijk bestaan daarvan*, zoodals bewezen is door de tentoonstellingen in de laatste jaren gehouden, terwijl de onderzoekingen, die direct of indirect daarmee verband hielden, eveneens aangetoond hebben, dat het mogelijk is, gidsen voor dat kunstgebied te vinden.

Daar onze Regeering of de Indische 10 jaren geleden onverantwoordelijk zou gehandeld hebben met zich in onbekende ondernemingen te steken, wordt een artistiek-technisch onderzoek in N.-I., dat terecht een betere verzorging der inlandsche kunstnijverheid vooraf moet gaan, te klemmender een plicht van de hoogste orde. H. B.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	25 Oct.	8 Nov.	11.20 'sav.
Rotterdam, Lloyd,	1 Nov.	15	11.30 'sav.
Genua, Nederland,	5	9.15 'sav.	
Marseille, Lloyd,	29 Oct.	12	6.30 'sav.
Marseille, Fr. dienst,	2 Nov.	16	7.45 'sav.
Brindisi, Eng. dienst,	25 Oct.	8	1.— mid.
Napels, Duits. dienst,	27 Oct.	10	9.45 mid.

Via Marseille: Suppletorie verzending van brieven, briefkaarten en aangetoekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 'sav.

Via Napels: Suppletorie verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 en 3 'sav., doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

Amsterdam, Nederl.,	31 Oct.	14 Nov.	11.15 'sav.
Southampton, Eng.,	28	11	11.30 'sav.
Suppl. verzending daags daarna 6.30 'sav.; aansluiting niet altijd verzekerd.			
St. Nazaire, Fr.,	8 Nov.	8 Dec.	7.45 'sav.

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 8n van elke maand, alleen op verzoek. Elken Dinsdag en Vrijdag 6.30 'sav. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en den 18sten van elke maand 7.20 'sav. Lissabon den 3n en den 13n van elke maand 3.20 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)
Southampton. Elken Vrijdag 7.20 'sav.
Liverpool. Elken Maandag 7.20 'sav.

ADVERTENTIËN.

Pianolessen.

Ondergeteekende houdt zich beloofd aanbevelen tot het geven van **Pianolessen**, zoowel aan eerstbeginnenden als aan meer gevorderden, ook van **Emsemblelessen**.
HENRIËTTE WOLTERS,
te 's-Gravenhage.

Informatiën te bekomen bij Mevr. E. KUNST-HEYNNEMAN, Weimarstraat 91, den Haag.

ERNEST CASSUTO

Tandarts,
PIETER BOTHSTRAAT No. 1,
BEZUIDENHOUT,
Den Haag.

SPREKKUR dagelijks van 1 tot 5.

Hotel d'Angleterre

Den Haag, Wagenstraat 22.

Centrum der stad en gerenommeerde keuken.

50 Kamers en Salons.

Kamer met Dejeuner f 2.25.

Pension voor langer verblijf zeer billijk.

C. J. v. d. MEER,
Waldeck-Pyrmontkade 11, 11a, 13,
DEN HAAG.

HANDEL
in Wijnen, Binnen- en Buiten-landsche Bieren, Minerale en Medicinale Bronwateren en Gedistilleerd.

SPECIALITEIT
in Bordeaux-, Bourgogne-, Port-, Rijn- en Moezelwijnen. Champagne en Cognac.

E. J. F. VAN DISSEL & ZONEN,
EINDHOVEN.

FABRIEK van
LINNEN TAFELGOEDEREN enz. enz.

Inrichting voor het maken, borduren en festoneeren.

SPOEDIGE AFLEVERING.

PRJSCOURANTEN alsmede ruime keuze van **STALEN** en **MODELLEN**, worden op aanvraag franco toegezonden.

AGENTESSEN GEVRAAGD met relatiën onder den gegoeden stand.

G. KERNER & Co.

PRJSCOURANT
GRATIS en FRANCO.

Eenige inrichting voor Praktische Opleiding voor den Handel in Theoretische en Praktische Cursussen voor Dames en Heeren.

Beste gelegenheid voor HH. Verlofgangers, Gepensioneerden, Indische Jongelui enz.

Dagelijks inschrijving.

Telkens wanneer een voldoende aantal deelnemers ingeschreven zijn, kunnen nieuwe Cursussen beginnen.

NEDERLANDSCHE HANDELS-AKADÉMIE
"Het Oefeningskantoor"
REGENTESSELAAN 162-164.
's-Gravenhage.

ONDERWIJSVAKKEN.

Praktisch Boekhouden,

Handelsrekenen, Handelsrecht,

PRAKTISCHE KANTOORWERKZAAMHEDEN.

Schrijfmachine, Stenografie,

Nederl., Duitsche, Eng. en Fransche Handelscorrespondentie.

PROSPECTUSSEN en INLICHTINGEN.

DENNENWEG 69.

GROOTSTE KEUZE GASORNAMENTEN.

Nieuwste Kunstproducten.

Electrische Dusspelden, Zaklantaarns enz.

ATELIER TOT REPAREREEN EN OPMAKEN.

GASCOMFOREN, GASKACHELS.

Abonnement tegen uiterst billijke voorwaarden.

Gasgl.-Mij. A. SERPHOS & Cy.

DEN HAAG.

AMSTERDAM.

HEERENKLEEDING-MAGAZIJN

„DE ADELAAR“

Spuistraat 31, DEN HAAG, over de Passage.

INTERC. TELEFOON No. 1199.

Specialiteit in **PRIMA QUALITEIT KLEEDINGSTUKKEN**

voor HEEREN en JONGEHEEREN, in elke taille groote keuze.

In Kinderkleeding hebben wij steeds een uitgebreide keuze der nieuwste modellen voorradig.

Steeds Nouveauté's in Stoffen en Modellen.

Grootste inrichting voor **KLEEDING NAAR MAAT** 1e Etage.

UNIFORMEN, LIVEREÏEN, AMBTSGEWADEN.

Uitrustingen voor Oost en West.

Tailleurshuis le Rang.

L. LANGE,

23 Wagenstraat, 's-Gravenhage,

TELEPHOON No. 659.

Sigaren in alle soorten en prijzen.

Doelmatige verpakking voor de tropen.

Specialiteit voor Export.

PRACHTIG

blijft 't haar bij alle weersgesteldheid door 't gebruik der

Amerikaansche Onduline

— Onschadelijk —

à 90 ct. de flacon verkrijgbaar bij:

JEAN MEIJER, Coiffeur, Passage 49-51, Den Haag.

HAARVERFKAMMEN.

BANKETHAMMEN.

Spekslagerij

Firma J. J. M. PERMENTIER,

Korte Poten 25, Den Haag.

Gelardeerde Kalfslever.

GERVELAATWORST.

Mutsjes kookboek.

OSSENTONG.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCH LLOYD“

Maidienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Merapi	2 Nov.	14 Nov.	19 Nov.	9 Dec.	11 Dec.
Salak	16 "	28 "	3 Dec.	23 "	25 "
				1902	1902
Lawoe	30 "	12 Dec.	17 "	6 Jan.	8 Jan.
Ardjoeno	14 Dec.	26 "	31 "	20 "	22 "
		1902	1902		
Soembing	28 "	9 Jan.	14 Jan.	3 Febr.	5 Febr.
	1902				
Gedé	11 Jan.	23 Jan.	28 "	17 Febr.	19 Febr.
Oengaran	25 "	6 Febr.	11 Febr.	3 Maart	5 Maart
Sindoro	8 Febr.	20 "	25 "	17 "	19 "

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co., Rotterdam.**

De Agenten: **Courier dit Dubekart & Co., Anna Paulownastraat 1d, 's-Hage.**

F. H. BOTHE,

21, VEENESTRAAT - DEN HAAG.

SPECIALITEIT IN

GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.

Nouveauté's voor elk seizoen.

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN.

BILLIJKE PRIJZEN.

Mode-Magazijnen

H. MACK,

Lange Poten 31/33. DEN HAAG. Hoogstraat 3.

SPECIALITEIT IN

Gegarneerde DAMES- en KINDERHOEDEN.

Steeds voorhanden de laatste Nouveauté's v/h seizoen.

Gebr. TEN HOUTEN,
UTRECHT, DEN HAAG.

Compleete Meubeleering.

SPECIALITEIT IN

Slaapkamer-

Artikelen.

Soliede bewerking. Zeer billijke prijzen.

J. H. VAN OLM,

12 PAPESTRAAT 12

DEN HAAG.

Heerenkleeding naar maat.

Ontvangen de

Nieuwe Najaarsstoffen.

Elegante Coupe. Billijke prijzen.

Fabriek en Magazijnen „DE NIJVERHEID“

BREDA.

Behangerij, Meubelfabriek,

Stoffeerderij,

Bedden- en Matrassenfabriek.

Mart. Lefel-Oomen,

Hofleverancier.

Concurreerendst adres voor compleete meubeleering.

Enorme voorraad. Lage prijzen. Directe levering.

Geïllustreerde prijsencatalogus Gratis en franco.

Magazijn „HET ANKER“

Veenestraat 49, Den Haag.

Indische Uitrustingen voor DAMES en HEEREN, in alle Prijzen.

AU BON MARCHÉ - MODES.

Dames- en Kinderhoeden, Voiles, Tulle, Linten, Bloemen, Veeren. Wagenstraat 58, Den Haag.

In „de Proviantwinkel“

Badhuisstraat 54, Scheveningen

zijn verkrijgbaar alle soorten

COMESTIBLES en CONSERVEN

waaronder:

GROENTEN, VLEESCH, WILD,

GEVOGELTE, VISCH, DIVERSE SOEPEN,

VRUCHTEN etc. in blik.

GENUA OLIE, WIJNAZIJN,

FIJNE TAFELZUREN etc. uit de fabriek van

J. C. VISSER, te Amsterdam.

Aanbevelend,

J. J. KROPHOLLER.

Voor den verkoop aan Particulieren worden **Dames Agentessen** uit gegoeden stand gevraagd, tegen flinke provisie.

Abonnement voor niet-leden.

Ondergeteekende verklaart zich te abonneeren op het Koloniaal Weekblad orgaan der Vereeniging „OOST en WEST“ à f 2.— per jaar.

Naam:

Woonplaats:

Verzoeken dit biljet na invulling uitteknippen en aan de Uitgevers van dit blad, Haagpoort 4, den Haag te zenden.

Inteekenbiljet voor niet-leden.

Ondergeteekende

wenscht *Donateur-trice* te worden van de Vereeniging „Oost en West“ tegen betaling eener jaarlijksche contributie van f _____ of door eene gift in eens van f _____

Handteekening en volledig duidelijk adres.

NB. Contributie van f 5 of gift in eens van f 100 voor **Donateurs**. Voor **Leden** contributie tot een minimum van f 1.— 's jaars. Om 't orgaan te ontvangen moet men minstens f 1.50 's jaars betalen. Doorslaan wat men niet wil.

De 's-Gravenhagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.